

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRATIZACI

Bulletin lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

květnové vydání Bulletinu lidských práv zahajujeme již tradiční zprávou Veroniky Bílkové a Kateřiny Šimáčkové, zástupkyň ČR v Benátské komisi. Největší pozornosti se v rámci nedávného jednání dostalo stanovisku k maďarskému správnímu soudnictví a zprávě k tzv. ombudsmanským principům. Dále se Benátská komise věnovala také revizi lucemburské ústavy.

Vedoucí sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva Nela Černotová potěší příznivce Latinské Ameriky, míru a tranzitivní spravedlnosti. I na základě vlastní zkušenosti přináší příspěvek o mírovém procesu v Kolumbii a roli nově ustaveného soudu, který se nazývá Zvláštní jurisdikce pro mír.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost přibližuje Zuzana Malá, co je to „univerzální jurisdikce“ a v jaké míře je tento koncept, jenž umožňuje soudit pachatele vnitrostátně v cizí zemi, využíván.

Karolina Michková z evropské sekce se věnuje rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, které se týká pozitivních závazků státu ohledně práva na život. Soud se konkrétně vyjádřil k otázce ochrany pacientů při dobrovolném pobytu v psychiatrické léčebně.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Dominika Beňková zaměřuje na hojně diskutovanou a kontroverzní reformu trestního práva v Bruněji, která v této asijské zemi zavádí nelidské tresty.

Zdeněk Nevřivý z české sekce diskutuje citlivé téma domácích porodů a nuceného převozu do nemocnice na případu, o kterém nedávno rozhodoval Ústavní soud.

Hezký jarní čas Vám přeje

za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Téma	 3
<ul style="list-style-type: none"> Maďarské správní soudnictví, lucemburská ústava a ombudsmanské principy – březnové zasedání Benátské komise Kolumbijský mírový proces: role Zvláštní jurisdikce pro mír 	<p>3</p> <p>7</p>
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 11
<ul style="list-style-type: none"> „Univerzální jurisdikce“ jako prostředek získání spravedlnosti pro oběti závažných zločinů Radovan Karadžić odsúdený na doživotie 	<p>11</p> <p>14</p>
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 15
<ul style="list-style-type: none"> ESLP řešil povinnost státu chránit pacienty při dobrovolném pobytu v psychiatrické léčebně Práva trans lidí pohledem judikatury Evropského soudu pro lidská práva 	<p>15</p> <p>18</p>
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 21
<ul style="list-style-type: none"> Brunej: trest smrti kameňováním za homosexuální styk či neveru? Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora OSN ve věci oddělení souostroví Čagos od Maurícia: důsledky chybné dekolonizace nejen pro Velkou Británii Lidskoprávní aktivisté jsou ohroženi více než kdy předtím Spor o Kašmír mezi Indií a Pákistánem pokračuje 	<p>21</p> <p>24</p> <p>26</p> <p>28</p>
4) Česká republika a lidská práva	 31
<ul style="list-style-type: none"> Domácí porod a nucený převoz do nemocnice Je doznání odsouzeného k trestnému činu nutné pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody? Registrovat se, nebo vzít? 	<p>31</p> <p>34</p> <p>37</p>
Monitoring lidskoprávních publikací	40
Redakce Bulletinu	41

Titulní fotografie: Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva se schází v Benátkách, zdroj: en.wikipedia.org, CC BY-SA 4.0

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu Centra** najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Maďarské správní soudnictví, lucemburská ústava a ombudsmanské principy – březnové zasedání Benátské komise

*Kateřina Šimáčková
Veronika Bílková,
zástupkyně ČR v Benátské
komisi*

Jako každým rokem po dobu již téměř třiceti let, i letos v březnu hostily Benátky pravidelné zasedání Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva, lépe známé pod názvem Benátská komise. Program byl tentokrát spíše skromnější. Zahrnoval přijetí celkem pěti stanovisek (Gruzie, Lucembursko, Maďarsko, Severní Makedonie, Ukrajina) a dvou obecných studií, resp. zpráv (Benátské principy ochrany a podpory institucí ombudsmana a Zpráva k financování asociací).

Na třech z těchto výstupů se podílely zástupkyně České republiky – dr. Šimáčková byla zpravodajkou u stanovisek týkajících se Lucemburska a Maďarska, doc. Bílková patřila mezi autory zprávy k financování asociací. Největší pozornost a diskusi ze všech výstupů vyvolalo maďarské stanovisko a „ombudsmanské“ principy. Vedle nich si blíže představíme ještě lucemburské stanovisko. Ve věci Zprávy k financování asociací (*Study 895/2017 Report on Funding of Associations*) odkazujeme na informaci o konferenci na toto téma, o níž jsme informovaly v Bulletinu č. 9 v listopadu 2017.

Maďarské správní soudnictví

V době, kdy byla předložena Benátské komisi k posouzení nová právní úprava správního soudnictví v Maďarsku, probíhaly v zemi demonstrace proti prováděným změnám. Ty upozorňovaly zejména na dva hlavní problémy, a to opakované měnění organizace správních soudů v Maďarsku, jehož důsledkem může být nestabilita úpravy, ale také skrytá snaha o personální změny soudců i soudních funkcionářů, a podřízení správního soudnictví moci výkonné, případně aktuální politické většině. Nešlo též přehlédnout, že případná kritika

Zasedání tzv. Benátské komise se konají v budově Scuola Grande di San Giovanni Evangelista [1]

maďarské právní úpravy bude dosti komplikovaná s ohledem na to, že i v některých „starých“ evropských zemích není správní justice plně nezávislá na orgánech exekutivy tak, jak by měla být při plném respektu ke striktní dělbě moci.

Po dlouhých debatách mezi zpravodaji bylo sice v přijatém stanovisku konstatováno, že volba typu organizace správní justice je věcí národního zákonodárce, nicméně následně stanovisko zopakovalo kritiku všech přetrvávajících prohřešků proti dělbě moci a nezávislosti justice uvedené Benátskou komisí u předchozí úpravy správního soudnictví i aktuální úpravy obecného soudnictví (příliš velká koncentrace moci v rukou ministra a předsedů soudů, nedostatek kontrolních mechanismů a jednotlivá rizika pro nezávislost soudců). Zarážejícím dojmem působí například možnost předsedy Nejvyššího správního soudu předložit Ústavnímu

Benátky [2]

soudu ke kontrole jakékoli ustanovení platného práva, jež ho staví do pozice navrhovatele abstraktní kontroly ústavnosti. Rovněž udivuje možnost ministra udělit dělesloužícím, podle jeho názoru excelentním, soudcům speciální označení titulární soudce Nejvyššího správního soudu (obdobně jako u obecného nejvyššího soudu), přičemž s touto funkcí je pak spjata vyšší odměna oproti ostatním soudcům příslušného soudu.

Benátská komise (Opinion 943/2018) vyjádřila kritiku možnosti přemístění soudců bez jejich souhlasu, byť si je vědoma, že jí kritizovaná možnost nebyla zatím v obecné justici využita, nicméně trvá na tom, že tato možnost má negativní vliv na soudcovskou nezávislost. Nad to byla i některá další dílčí ustanovení podrobena výhradám: příliš vysoká míra diskrece ministra spravedlnosti při výběru správních soudců a předsedů soudů, nedostatečná zákonná kritéria pro výběr předsedy Nejvyššího správního soudu, příliš velké pravomoci předsedů soudů (zejména předsedy Nejvyššího správního soudu) a nedostatek nástrojů, jak se mohou soudci a soudcovské rady proti tomu bránit. Stanovisko pozitivně hodnotilo, že maďarští zákonodárci přijali dodatek k přijatému zákonu, v němž zohlednili část připomínek Benátské komise. Lze pak uza-

vít, že Komise setrvala na své kritice prováděných změn v maďarské justici, ale jemnější formulace některých kritických závěrů vedla k méně odmítavé reakci ze strany maďarské vlády.

Revize lucemburské ústavy

Posuzování revize lucemburské Ústavy bylo ze strany Benátské komise též opakované, neboť Lucembursko již nad textem nové Ústavy pracuje více než deset let. Většina návrhů a připomínek Benátské komise z doby před několika lety byla zapracována. Po delším zvažování, zda a jak vůbec revidovat jednu z nejstarších evropských demokratických ústav, která je stále v platnosti, se nakonec lucemburský parlament rozhodl, že revizi či modernizaci své ústavy při zachování některých tradičních ustanovení provede. Dlouhá práce nad textem ústavy a celospolečenská debata s tím spojená působí jako snaha o jakési potvrzení či znovuuzávěření společenské smlouvy. Závěrem pak lucemburský parlament (projektu revize ústavy se účastní jak vládní strany, tak i hlavní opoziční strana) hodlá definitivní text předložit ke schválení lidu v referendu. Tento dlouhodobý projekt vede k tomu, že se v této spokojeně fungující zemi bez větších

Ústavní soud v Budapešti [3]

problémů znovu diskutují myšlenky, které Lucemburčany vedly před skoro sto osmdesáti lety k přijetí demokratické charty s katalogem základních práv.

Sama debata nad textem ústavy, kterou však vlastně příliš nemění, má velký význam pro legitimizaci demokratického ústavního pořádku a politického a státního fungování země. Benátská komise při přípravě stanoviska (Opinion 834/2018) hodně debatovala nad tím, zda ponechávat v aktuálně přijímaném ústavním textu tradiční a již překonané pojmy či struktury (např. právo na rodinný život není formulováno jako základní právo, ale jako ústavní hodnota, nebo řada institucionálních záruk dělby moci je řešena obyčejnými zákony, nikoli přímo ústavou apod.). Pro zpravodaje stanoviska bylo velmi lákavé moci formulovat vlastní představy, jak by měl vypadat ideální text aktuální ústavy, přičemž s ohledem na bohatou ústavní tradici této frankofonní země to byla ještě větší výzva (původní dokument z roku 1841, jež měl podle velkovévody Viléma II. zaručit, aby si Lucemburčané sami vládli, i navazující ústavy z roku 1848, 1856 a 1868).

Benátská komise ve svém stanovisku zdůraznila, že nový návrh ústavního textu je v souladu se všemi hlavními hodnotami Rady Evropy, vyjádřený-

mi například v preambuli Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jimiž jsou ochrana demokracie, vláda práva i úcta k lidským právům, a nevykazuje žádné rozpory se standardy, vyplývajícími ze stanovisek Benátské komise k jednotlivým ústavním textům. Neprovádí ani nějakou zásadní změnu oproti stávající organizaci státu. Ponechává konstituční monarchii s hlavou státu velkovévodou a oproti původnímu textu posiluje pravomoci vlády a parlamentu. Případná doporučení směřují k tomu, aby došlo k modernizaci pojmosloví a struktury katalogu základních práv, byla vyjádřena pozice mezinárodního práva v ústavním systému a bylo provedeno upřesnění některých pojmů a pravidel fungování jednotlivých nejvyšších státních orgánů. Nicméně závěrem byla vyjádřena plná suverenita lidu Lucemburska, aby vyjádřili svou politickou volbu státní formy.

Ombudsmanské principy

Na instituci ombudsmana/úřadu veřejného ochránce práv se Benátská komise zaměřuje dlouhodobě. Považuje ji za jednoho ze základních garantů ochrany lidských práv, vlády práva a demokratických zásad v moderní společnosti. Mezi hlavní úkoly této instituce náleží kontrola činnosti orgánů veřejné moci, upozorňování na problematické zákony (na něž by měl reagovat parlament či ústavní soud) a poskytování pomoci a poradenství lidem v těžké životní situaci. Instituce ombudsmana vznikla ve Skandinávii, konkrétně ve Švédsku, v posledních několika desetiletích se ale rozšířila po celém světě. V současné době disponuje úřadem ombudsmana více než 140 států – některé mají úřad jeden (tak je tomu např. v České republice), jinde existují různé úřady specializované (např. v Maďarsku byly původně vytvořeny čtyři specializované instituce – pro lidská práva, práva menšin, právo na soukromí a práva budoucích generací, později došlo k jejich sloučení).

Modely právní úpravy instituce ombudsmana jsou v různých státech různé, vždy je ale třeba zajistit nezávislost dané instituce, nadat ji dostatečnými pravomocemi a ochránit ji před tlaky ze strany jiných složek státní moci. Těmto tlakům čelí v posledních letech rostoucí počet ombudsmanů. Nabývají podobu výrazných rozpočtových škrtů, omezování pravomocí, zásahů do imunity veřejných ochránců práv či dokonce fyzických útoků na ombudsmany nebo hrozeb jim. Právě v reakci na

Institut ombudsmana nyní funguje ve 140 státech na světě [4]

tento nebezpečný trend se Benátská komise rozhodla věnovat se institutu ombudsmana nejen v jednotlivých stanoviscích, ale i v obecnější studii. Studie, nazvaná *Benátské principy ochrany a podpory institucí ombudsmana* (Benátské ombudsmanské principy), shrnuje 25 základních principů, jež by měly být zajištěny, aby instituce ombudsmana mohla řádně fungovat a plnit své úkoly. Volba a formulace principů je výsledkem dvouletého inkluзивního procesu, do nějž byli vedle členů Benátské komise zapojeni také Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva a zástupci národních i mezinárodních úřadů a asociací ombudsmanů. Největší regionální sdružení ombudsmanů měla své zastoupení také na březnovém zasedání Komise a ke studii se vyjádřila pozitivně.

Principy nenavrhují žádný konkrétní model úpravy postavení a pravomocí institutu ombudsmana. Uznávají totiž, že takových modelů existuje povícero a je na každém státě, jaký si zvolí. Některé prvky ale musí být přítomny vždy. Patří mezi ně jasný právní základ pro fungování instituce a poskytnutí dostatečných záruk její nezávislosti a autonomie. Velkou pozornost věnují Principy výběru osoby ombudsmana – proces by měl být transparentní, otevřený, veřejný a vycházet z odborných a morálních kvalit uchazečů. Preferuje se volba kvalifikovanou

většinou v rámci parlamentu, byť Principy připouštějí i jiné varianty. Pravomoc ombudsmana by se měla vztahovat na předcházení a nápravu špatné správy (*maladministration*) a na ochranu a podporu lidských práv a základních svobod, a to ve vztahu ke všem orgánům státní správy. Principy také potvrzují, že každý jednotlivec i právnická osoba má právo na svobodný, bezplatný a nerušený přístup k ombudsmanovi a také právo podat mu stížnost. Státy mají povinnost zajistit takové podmínky, jež instituci ombudsmana umožní řádně plnit její funkce. Podmínky se týkají materiálního zázemí, reálného nastavení rozpočtu, odborného obsazení instituce či ochrany před různými riziky. Principy, společně s kompilací k instituci ombudsmana zveřejněnou ze strany Benátské komise v roce 2011, by se měly stát důležitými výchozími materiály v této významné, politicky citlivé a současně mezinárodním právem zatím jen omezeně upravené oblasti.

Fotografie

- [1] Zasedání tzv. Benátské komise se konají v budově Scuola Grande di San Giovanni Evangelista, zdroj: it.wikimedia.org, CC BY-SA 4.0
- [2] Benátky, zdroj: pixabay.com, bez omezení použití.
- [3] Ústavní soud v Budapešti, zdroj: commons.wikimedia.org, CC BY-SA 3.0
- [4] Institut ombudsmana nyní funguje ve 140 státech na světě, zdroj: commons.wikimedia.org, CC BY-SA 3.0

Kolumbijský mírový proces: role Zvláštní jurisdikce pro mír

Nela Černotová

V roce 2016 byla v Kolumbii po více než padesáti letech vnitrostátního ozbrojeného konfliktu uzavřena mírová dohoda mezi vládou prezidenta Juana Manuela Santose a největší kolumbijskou guerrillou FARC-EP. Tato dohoda zřídila nový soud, tzv. Zvláštní jurisdikci pro mír, která se namísto tvrdého trestání pachatelů zaměřuje na jejich začlenění do společnosti a na napravení škod způsobených obětem konfliktu.

Kolumbijská Zvláštní jurisdikce pro mír (*Jurisdicción Especial para la Paz*, dále jen jako „JEP“) je speciálním soudním orgánem založeným pro vypořádání se s porušeními lidských práv, k nimž došlo v souvislosti s vnitrostátním ozbrojeným konfliktem. Spolu s dalšími institucemi zřízenými mírovou dohodou má za úkol objasnit zásadní skutečnosti týkající se ozbrojeného konfliktu, dohlédnout na napravení škod konfliktem způsobených a pokusit se předejít opakování krutostí, ke kterým v rámci konfliktu došlo.

Struktura JEP

JEP se skládá ze tří senátů (*salas*), Jednotky pro vyšetřování a obžalobu (*Unidad de Investigación y Acusación*) a z Tribunálu pro mír (*Tribunal para la Paz*). Úkolem Senátu pro udělování amnestií a milostí (*Sala de Amnistía e Indulto*) je amnestovat pachatele trestných činů spáchaných v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, zejména trestných činů politických a dalších trestných činů vyjmenovaných v mírové dohodě. Zločiny zakotvené v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu amnestovány nebudou. Senát pro zjištění pravdy, přijetí odpovědnosti a objasnění skutků a jednání (*Sala de Reconocimiento de Verdad y Responsabilidad y de Determinación de los Hechos y Conductas*) má za úkol identifikovat nejzávažnější případy porušení lidských práv v souvislosti s konfliktem a vybrat takové, které vypovídají nejvíce o průběhu ozbrojeného konfliktu. Na tyto případy se pak senát má zaměřit, shromáždit k nim důkazy a předat je Tribunálu pro mír. Třetí senát – Senát pro objasnění právních situací (*Sala de Definición de Situaciones Jurídicas*) se zabývá případy, u nichž není jasné, zda spadají mezi amnestované trestné činy či nikoli.

J. M. Santos, G. W. Bush, A. U. Vélez a M. Montoya [1]

Tribunál pro mír je tvořen pěti sekcemi. První sekce – Sekce prvního stupně pro případy, kdy pachatel přijal odpovědnost za jemu přičítané skutky (*Sección de primera instancia en los casos de reconocimiento de responsabilidad*) se zabývá případy, které sekci postoupí Senát pro zjištění pravdy, přijetí odpovědnosti a objasnění skutků a jednání, v nichž se pachatelé doznali ke spáchání trestných činů a jsou ochotni spolupracovat při objasňování událostí, k nimž došlo při ozbrojeném konfliktu. Úkolem sekce je ověřit pravdivost informací poskytnutých pachateli, udělit tresty a následně monitorovat jejich plnění.

Druhá sekce, Sekce prvního stupně pro případy, kdy pachatel nepřijal odpovědnost za jemu přičítané skutky (*Sección de primera instancia en los casos de ausencia de reconocimiento de responsabilidad*), se věnuje případům, v nichž obvinění z trestných činů nesouhlasí s obviněními. Před touto sekcí se řízení mění na obžalovací (oproti řízení před ostatními sekcemi, které mírová dohoda označuje jako „dialogické“) a v této chvíli také přichází do hry Jednotka pro vyšetřování a obžalobu, která v ostatních fázích

Protest v Bogotě proti FARC s transparentem „Dost FARC, dost únosům, dost terorismu, dost násilí“ [2]

řízení nehraje zásadní roli. Cílem této sekce je vyšetření spáchaných trestných činů, zjištění jejich pachatelů a jejich potrestání.

Dalšími sekcemi Tribunálu je Odvolací sekce (*Sección de apelación*), která se zabývá odvoláními od dvou výše zmíněných sekcí, Revizní sekce (*Sección de revisión*), do jejíž kompetence spadá měnit (na návrh odsouzeného) již pravomocná rozhodnutí obecných soudů o vině a trestu v případech, které by jinak, kdyby již nebyly vyřešeny, spadaly do působnosti JEP, a také rozhodovat kompetenční spory mezi orgány JEP. Poslední sekcí je Sekce pro stabilitu a efektivitu (*Sección de estabilidad y eficacia*), což je reziduální mechanismus, který bude zřízen poté, co JEP ukončí svou funkci (mírová dohoda stanovuje dobu funkce 15 let s možností prodloužení na návrh soudců JEP). Úkolem této sekce bude monitorovat výkon rozhodnutí vydaných JEP a rozhodovat případy, které vyjdou najevo až po ukončení jeho funkce.

Kompetence JEP

Do působnosti JEP spadají všechny trestné činy spáchané v souvislosti s kolumbijským ozbrojeným konfliktem, k nimž došlo před podpisem mírové dohody 1.12.2016. Příslušnost JEP je omezena také osobně. Vzhledem k tomu, že jednou ze záruk spravedlivého procesu je princip, že nikdo nemůže být odebrán svému zákonnému soudci, do působnosti JEP povinně spadají

pouze členové *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo* (FARC-EP) a příslušníci kolumbijských ozbrojených sil, protože JEP je soudním orgánem zřízeným dohodou mezi FARC-EP a prezidentem, který je zároveň hlavou kolumbijské armády.

Dobrovolně mohou kompetenci JEP přijmout také státní zaměstnanci, kteří se v rámci své funkce podíleli na ozbrojeném konfliktu, civilní osoby, které se dopustily v souvislosti s ozbrojeným konfliktem trestných činů (obvykle se jedná o osoby, které se podílely na financování ozbrojeného konfliktu) a osoby, které se dopustily protiprávního jednání v rámci protestů či nepokojů souvisejících s ozbrojeným konfliktem – jedná se například o civilní obyvatele, kteří se dostali do střetu s příslušníky armády při demonstraci a dopustili se při tom trestných činů.

Případy řešené JEP

Cílem JEP není vyšetřit všechny neamnestované trestné činy, k nimž v rámci ozbrojeného konfliktu došlo, nýbrž objasnit „vzorce“ rozsáhlého porušování lidských práv, které by měly být zároveň vypovídající i o ostatních případech, k jejichž podrobnému objasnění nedojde. Díky těmto případům by se měly objasnit základní otázky týkající se ozbrojeného konfliktu, které jsou zásadní pro usmíření společnosti. Proto si JEP na základě různých kritérií vybírá případy, které se rozhodne otevřít.

Doposud bylo otevřeno pět „makropřípadů“, z toho dva dle kritéria teritoriálního a tři podle skutků, k nimž došlo. Konkrétně se jedná o případy porušení lidských práv související s ozbrojeným konfliktem v určitých oblastech v departamentech Nariño, Cauca a Antioquia, o mimosoudní popravu spáchané kolumbijskou armádou (známé jako tzv. *falsos positivos*) a o případy únosů z politických důvodů za účelem výměny za zadržené členy FARC-EP.

Jaké tresty bude JEP ukládat?

Mírový proces s FARC-EP je v oblasti tranzitivní spravedlnosti průlomový svým restorativním přístupem. Na rozdíl od přístupu retributivního, který klade důraz na potrestání pachatele za porušení práva a oběť vidí spíše jako „nástroj“ k objasnění okolností

porušení, restorativní přístup se zabývá škodou, která byla způsobena oběti a případně i komunitě či celé společnosti, a zaměřuje se na napravení této škody pachatelem a zároveň na začlenění jak pachatele, tak oběti zpět do společnosti. Restorativní spravedlnost v řízení před JEP hraje zásadní roli.

JEP má možnost ukládat tři typy trestů – zvláštní tresty (*sanciones propias*), alternativní tresty (*sanciones alternativas*) a běžné tresty (*sanciones ordinarias*). Zvláštní tresty spočívají ve vykonávání určitých prací, jejichž cílem je náprava škod, jež konflikt způsobil. Mírová dohoda v demonstrativním výčtu zvláštních trestů uvádí například odminování zaminovaných oblastí, účast na stavbě infrastruktury či podílení se na programech rozvoje rurálních oblastí či programech ochrany životního prostředí, elektrifikace území nebo substituce zakázaných plodin.

Tyto tresty mohou být uloženy v délce 5–8 let a spolu s nimi JEP také povinně nařídí určité omezení svobody pohybu, které je v souladu s danou uloženou společensky prospěšnou prací. Tento typ trestu JEP uloží pouze obviněným, kteří dobrovolně přijmou odpovědnost za skutky, které jsou jim kladeny za vinu, a zásadně přispějí k objasnění pravdy. Musí tak učinit však již před Senátem pro zjištění pravdy, přijetí odpovědnosti a objasnění skutků.

Pokud obviněný přijme odpovědnost a rozhodne se vypovídat pravdu ohledně událostí, které jsou mu kladeny za vinu, až před Sekcí prvního stupně pro případy, kdy pachatel přijal odpovědnost za jemu přičítané skutky, bude mu uložen tzv. alternativní trest, což je trest odnětí svobody v délce 5–8 let. Oba tyto typy řízení jsou výše zmiňovaného „dialogického“ typu. Pokud však obviněný odpovědnost za skutky, z nichž je podezřelý, nepřijme, bude následovat řízení obžalovací a bude-li mu jejich spáchání prokázáno, bude mu uložen trest odnětí svobody ve výši 15–20 let.

Výzvy pro JEP

Nejkontroverznější prvek mírové dohody tvoří právě zmiňované zvláštní tresty. Mnozí Kolumbijci si totiž nedovedou představit, že ti, kteří se dopustili během ozbrojeného konfliktu například zločinů proti lidskosti, budou nyní potrestáni tím, že budou stavět silnici či školu.

Logo Zvláštní jurisdikce pro mír [3]

Na druhou stranu vzhledem k tomu, že míra přispění k objasnění pravdy ohledně ozbrojeného konfliktu je jedním z hlavních kritérií pro ukládání typu a výše trestu, jsou to právě tyto mírné tresty, které by mohly zásadní aktéry ozbrojeného konfliktu přivést k tomu, aby objasnili otázky, na které by Kolumbijci jinak jen těžko hledali odpovědi.

Ohledně zvláštních trestů také zůstává mnoho otazníků týkajících se technické stránky realizace. Vzhledem k tomu, že mírová dohoda obsahuje pouze demonstrativní a velmi obecný výčet reparačních prací, které je možné uložit jako tresty, ani soudci JEP samotní nevědí, jaké konkrétní tresty budou pachatelům ukládány.

Zásadní je také problematika očekávání, která od mírového procesu mají oběti. Vzhledem k tomu, že JEP bude prioritizovat jen některé případy, bude pro něj velkou výzvou na základě těchto případů umožnit objasnění okolností konfliktu i pro ty, kterých se vybrané případy netýkají.

První, nesmírně těžký krok má Kolumbie úspěšně za sebou – dosáhla míru a vytvořila mechanismus, který má k dispozici nástroje, jež mají potenciál zahladit škody, které konflikt napáchal, pomoci obětem odpustit, pachatelům integrovat se do společnosti a celé společnosti zasažené půl století dlouhým ozbrojeným konfliktem dosáhnout usmíření. Nyní má před sebou řadu nelehkých výzev. Pokud se jí je však podaří zdat, může být vlajkovou lodí v oblasti tranzitivní spravedlnosti a ukázat, že tvrdé

Protest v Medellíně proti FARC-EP [4]

tresty nejsou jediným a možná ani nejúčinnějším řešením, jak naložit s válečnou minulostí.

Autorka je vedoucí sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva a studuje právo na Právnické fakultě UK. V minulém roce absolvovala pracovní stáž u Mise pro podporu mírového procesu v Kolumbii Organizace amerických států (MAPP-OEA), kde v rámci monitorování spravedlivého procesu před Zvláštní jurisdikcí pro mír, kterému se MAPP-OEA věnuje, navštěvovala soudní stání s obviněnými a s oběťmi kolumbijského ozbrojeného konfliktu.

Zdroje

Acuerdo Final para la Terminación del Conflicto y la Construcción de una Paz Estable y Duradera. Bogotá. 2017. Mesa de Conversaciones. (<http://www.altocomisionadoparalapaz.gov.co/herramientas/Documents/Acuerdo-Final-AF-web.pdf>).

El Congreso de Colombia. 2018. Ley 1922 de 2018 Por medio de la cual se adoptan unas reglas de procedimiento para la Jurisdicción Especial para la Paz. Bogotá. (https://www.jep.gov.co/Marco%20Normativo/Normativa_v2/03/LEY-1922-DEL-2018.pdf).

El Congreso de Colombia. 2018. TEXTO CONCILIADO DEL PROYECTO DE LEY 225/18 senado- 239/18 cámara “por medio del cual se adoptan unas reglas de procedimiento para la jurisdicción especial para la paz”. Bogotá.

Fotky

- [1] J. M. Santos, George W. Bush, A. U. Vélez a M. Montoya, autor: Paul Morse pro Bílý dům, zdroj: Wikimedia Commons, public domain.
- [2] Protest v Bogotáě proti FARC s transparentem „Dost FARC, dost únosům, dost terorismu, dost násilí”, autor: Paola Vargas / equinoXio, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [3] Logo Zvláštní jurisdikce pro mír, zdroj: Twitter, public domain.
- [4] Protest v Medellíně proti FARC-EP, autor xmascarol, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

BLOG NA WEBU CENTRA

Věděli jste, že na Blogu Centra jsou další krátké články o lidskoprávních tématech? Podívejte se [zde](#).

Více na www.centrumlidskaprava.cz

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

„Univerzální jurisdikce“ jako prostředek získání spravedlnosti pro oběti závažných zločinů

Zuzana Malá

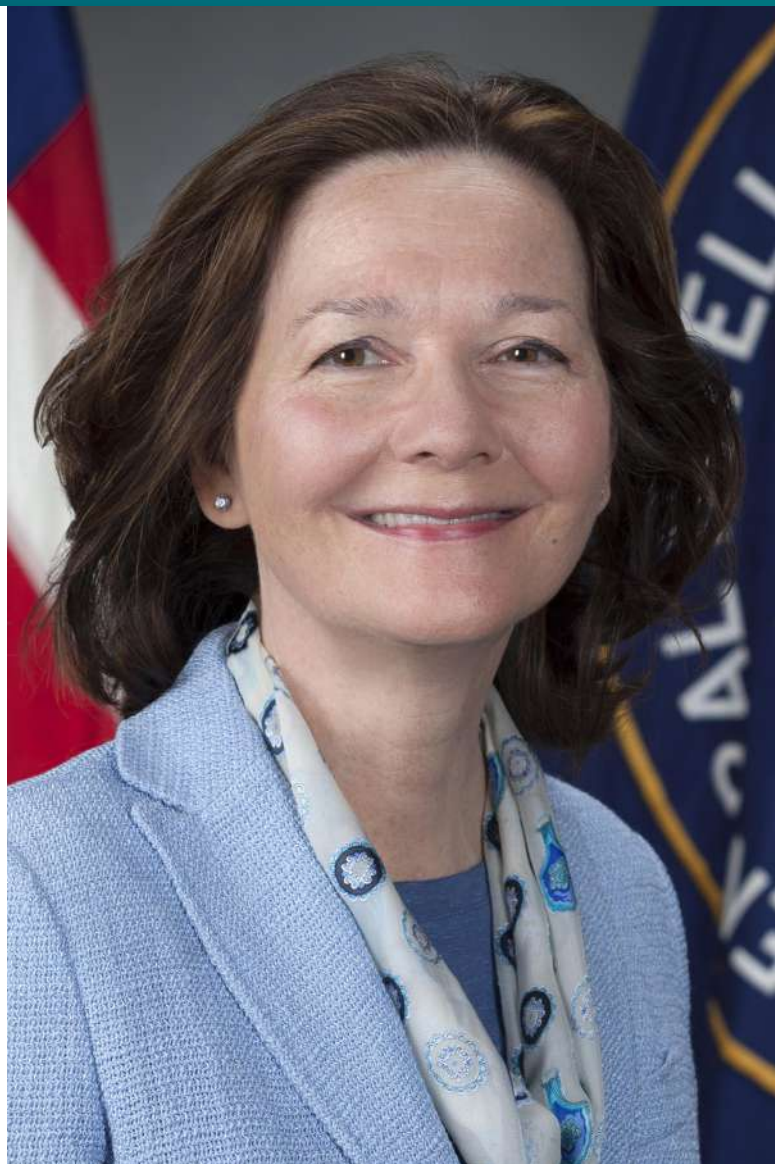
Některé zločiny jsou státy po celém světě považovány za ohrožující samotnou lidskou společnost. Takovými jsou válečné zločiny, zločiny proti lidskosti či genocida. Jsou vnímány jako zločiny proti všem a jako takové mohou být stíhány i v jiné zemi, než ve které k nim došlo. To umožňuje princip tzv. univerzální jurisdikce.

Fungování univerzální jurisdikce

Univerzální jurisdikce umožňuje státům soudit závažné zločiny vnitrostátně i přes to, že se nestaly na jejich území, zločinec nebyl jejich národnosti, nepobývá na jejich území a zločin s jejich zemí vlastně nemá nic společného. Často může být totiž z různých politických, právních či bezpečnostních důvodů složité zločince stíhat v jeho vlastní zemi. Proto existuje pro zločiny podle mezinárodního práva princip univerzální jurisdikce.

Často je ale pro země, jež zločince obžalovaly, vyšetřování velmi náročné a nákladné. Většinou je nemožné, aby se pověřenci z daného státu do země, kde zločin proběhl, dostali. Proto státy obvykle spolupracují s nevládními organizacemi, které mají mnohem lepší přístup do těchto oblastí. Existuje i snaha spolupracovat s místními policejními složkami apod. Svědci se také hledají velmi těžce a když už nastane situace, že jsou nalezeni, často se bojí o zločinech promluvit.

Nejobvyklejší je případ, že daného zločince žaluje země, na jejímž území se momentálně pohybuje. Není tomu tak ovšem vždy. Záleží především na ochotě dané země zločince stíhat, případně také na různých legislativních či jiných omezeních, které pro univerzální jurisdikci může mít stanovené. Na hledání zločince se často podílí neziskové organizace, Interpol, Europol, Eurojust, případně další organizace.

Gina Haspel, vedoucí CIA [1]

Selektivní spravedlnost?

Bohužel má univerzální jurisdikce i některé negativní nálepky. Můžeme se setkat s názory, že omezují suverenitu států. Jindy se poukazuje na to, že jsou na jejím základě často obviňováni spíše pachatelé ze slabších států a mocné země s mocnými spojenci stále zůstávají mimo dosah.

Nelze popřít, že některé státy skutečně do univerzální jurisdikce zasahují a využívají tak svou politickou moc. Stalo se to např. v roce 2003, kdy se Belgie pokusila obžalovat George H. W. Bushe (Bush starší) s cílem, aby odpovídal za bombardování

Památník uctívající oběti genocidy ve Rwandě [2]

vání Bagdádu během války v Zálivu v roce 1991. USA odpověděly výhružkou odstranění základny NATO z Bruselu v případě, že by Belgie neupravila své zákony týkající se univerzální jurisdikce (a tedy nepřestala se svými snahami Bushe obžalovat).

Podobná situace nastala v roce 2009, kdy Španělsko vedlo vyšetřování týkající se šesti zaměstnanců Bushovy administrativy (Bush mladší) údajně zodpovědných za mučení v Guantanamo Bay. I ve Španělsku tento pokus vyústil v nátlak USA a upravení jejich zákonů týkajících se univerzální jurisdikce.

Na druhou stranu je třeba vyzdvihnout, že existence tohoto principu v mezinárodním právu umožňuje obvinění jednotlivců zodpovědných za zločiny podle mezinárodního práva, pokud není z určitého důvodu možné provést trestní řízení v jejich domovské zemi. Vhodným příkladem jsou zločiny v Sýrii, jejíž soudnictví neumožňuje spravedlivý proces a vzhledem k tomu, že se Sýrie nepřipojila k Mezinárodnímu trestnímu soudu, zapojení mezinárodního soudu také nepřichází v úvahu. V takovém případě je vnitrostátní proces v jiné zemi založený na principu univerzální jurisdikce variantou, která může v souvislosti s děním v Sýrii pomoci odstranit současnou vysokou míru nespravedlnosti v trestní oblasti.

V této souvislosti je namístě uvést, že i Česká republika ve svém trestním zákoníku (§ 7 a 8) využití tohoto principu umožňuje.

Výroční zpráva o univerzální jurisdikci 2019

V březnu byla několika nevládními organizacemi vytvořena zpráva *Universal Jurisdiction Annual Review 2019* o tom, do jaké míry je univerzální jurisdikce ve skutečnosti používána. Podle zprávy byla v roce 2018 využita patnácti zeměmi. Pod drobnohledem se ocitlo asi 140 podezřelých ze spáchání závažných zločinů.

Lze uvést například Argentinu, která provádí vyšetřování několika španělských úředníků z doby Frankovy diktatury, kteří se měli v letech 1936–1977 dopustit zločinů proti lidskosti. Mezi vyšetřované patří González Pacheco, bývalý policista; Jesús Muñecas Aguilar, bývalý kapitán četnictva a bývalý ministr Rodolfo Martín Villa. Díky zákonu z roku 1977, který poskytl amnestii pro zločiny spáchané během Frankova režimu, není možné zločince ve Španělsku odsoudit.

Dále Argentina vyšetřuje údajné zapojení korunního prince Saudské Arábie Mohammeda bin Salmana a premiéra Saudské Arábie do válečných zločinů a mučení. Měla být porušena především Dohoda proti mučení z roku 1984. Nevládní organizace *Human Rights Watch* zažádala po dohodě s argentinským federálním prokurátorem o vyšetření Mohammeda bin Salmana v rámci jeho očekávané návštěvy v Buenos Aires kvůli G20 Summitu. Jednat se mělo především o vyšetření válečných zločinů údajně spáchaných v rámci koalice vedené Saudskou Arábií v Jemenu, a také špatného zacházení a mučení saudských občanů, včetně vraždy Saudského novináře Jamala Khashoggiho. Údajně je situace ve fázi předběžného zkoumání.

V Belgii budou probíhat soudní řízení s několika občany Rwandy, kteří jsou podezřelí z provedení zločinu genocidy a válečných zločinů během roku 1994. Případ proti rwandským občanům (Octavien Ngenzi a Tito Barahira) vede také Francie. Obvinění se údajně podíleli na aktech genocidy proti Tutsiům a také masakrech etnických Hutuů. Momentálně jsou obvinění v Belgii zadrženi a čekají na soud.

V Německu probíhá předběžné zkoumání zločinů spáchaných členy CIA v tajných zadržovacích centrech. Podezřelou je Gina Haspel, vedoucí CIA, a další američtí úředníci. CIA je obviňována z plánování a vykonávání aktů mučení a dalších nehumánních a ponižujících praktik jako reakce na teroristické útoky v roce 2001. CIA a americké

Korunní princ Saudské Arábie, Mohammad bin Salman [2]

ozbrojené složky údajně zadržely několik podezřelých z různých lokalit po celém světě a převezly je do tajných zadržovacích center mimo americkou pevninu. Zde se mělo odehrávat zmíněné nehumánní zacházení.

Španělsko provádí řízení týkající se zločinů porušujících mezinárodní právo, které se odehrály během vnitřního ozbrojeného konfliktu v El Salvadoru v letech 1980–1992. Mezi podezřelými je náměstek ministra veřejné bezpečnosti (současně vojenský důstojník), který měl během konfliktu v El Salvadoru zabít šest jezuitských kněží, jejich uklízečku a její šestnáctiletou dceru. Podezřelý Inocente Orlando Montano byl vydán ze země pobytu USA do Španělska, kde je nyní zadržen.

V Rakousku probíhá řízení s Palestincem, bývalým členem skupiny zvané *Farouq Brigades*. Ten je obviněn z teroristických trestných činů, vraždy jako válečného zločinu a porušení Ženevských konvencí z roku 1949. Konkrétně měl v Sýrii popravit asi

dvacet neozbrojených a zraněných syrských vojáků mezi roky 2013 a 2014. Tyto vraždy měly údajně vést k zastrašení obyvatelstva a donucení syrské armády k odchodu z daného území. Obviněný v roce 2015 žádal o azyl v Rakousku a nakonec byl v roce 2017 odsouzen za válečný zločin vraždy. Toto rozhodnutí bylo nakonec Nejvyšším soudem zrušeno na základě toho, že k řízení nebyli povoláni klíčoví svědci. Případ byl navrácen zpět k příslušnému oblastnímu soudu.

Budoucnost univerzální jurisdikce

Univerzální jurisdikce se stále častěji stává jediným prostředkem, jak mohou být mnozí pachatelé otřesných zločinů odsouzeni. V posledních letech můžeme sledovat nárůst počtu zemí, které univerzální jurisdikci používají. V roce 2015 to podle výše uvedené zprávy bylo pouze dvanáct států, minulý rok už států patnáct. Dlouhodobě stoupá také počet odsouzených. V roce 2015 jich bylo pouze šest, v roce 2017 již třináct a minulý rok dokonce sedmáct.

Je nutné říci, že s vyšším počtem případů stoupá také počet osvobozených. Počet podezřelých také nadále stoupá a minulý rok se pohyboval kolem 140. Jak je vidět, usvědčení velké části podezřelých je problematické, protože nalézání přesvědčivých důkazů v daných zemích je často složité. Využívání univerzální jurisdikce lze předpokládat také v budoucnu, jedná se totiž kolikrát o jedinou naději obětí na jakoukoli spravedlnost.

Zdroje

- Mudukuti, Angela. Universal Jurisdiction — Opportunities and Hurdles. *Opinio Juris*. 9. dubna 2019 (<http://opiniojuris.org/2019/04/09/universal-jurisdiction-opportunities-and-hurdles/>)
- Trial International. 2019. Universal Jurisdiction Annual Review 2019: Evidentiary challenges in universal jurisdiction cases (https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2019/03/Universal_Jurisdiction_Annual_Review2019.pdf)

Fotografie

- [1] Gina Haspel, vedoucí CIA, autor: Central Intelligence Agency, Wikimedia Commons, 21. března 2017, Public domain
- [2] Památník uctívající oběti genocidy ve Rwandě, autor: Rodhullandemu, Wikimedia Commons, 20. října 2017, CC BY-SA 4.0
- [3] Korunní princ Saudské Arábie, Mohammad bin Salman, autor: Jim Mattis, Wikimedia Commons, 16. března 2017, Public domain

Radovan Karadžić odsúdený na doživotie

Katarína Hukelová

Odvolační senát zamietol odvolanie bývalého bosniakosrbského lídra Radovana Karadžića a pôvodný trest odňatia slobody na 40 rokov mu predĺžil na doživotie.

Koncom marca, po vyše desiatich rokoch od zadržania Radovana Karadžića, bývalého prezidenta Republiky Srbskej, časti Bosny a Hercegoviny, a „spoluautora“ masakry v Srebrenici, vyniesol odvolací senát Medzinárodného mechanizmu OSN pre trestné tribunály konečný verdikt.

Radovan Karadžić bol pôvodne odsúdený senátom Medzinárodného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (ICTY), ktorý však koncom roka 2017 ukončil svoju činnosť. Karadžića odsúdil rozsudkom z marca 2016 na trest odňatia slobody v dĺžke 40 rokov nepodmienečne a to za spáchanie skutku genocídy, piatich skutkov zločinov proti ľudskosti a piatich skutkov porušenia práva alebo obyčajov vedenia vojny. Bol teda uznaný za vinného v desiatich z jedenásť bodov obžaloby, keďže Úradu prokurátora sa nepodarilo preukázať spáchanie ďalšieho skutku genocídy na území 20 moslimských okresov v Bosne.

Proti uvedenému prvoinštančnému rozsudku podal Karadžić odvolanie. Rovnako podal odvolanie aj prokurátor ICTY a to v rozsahu skutku genocídy, vo vzťahu ku ktorej nebol Karadžić uznaný za vinného.

Odvolační senát, už Medzinárodného mechanizmu OSN pre trestné tribunály, zamietol odvolanie Karadžića a v pomere traja sudcovia senátu k dvom rozhodol o uložení doživotného trestu odňatia slobody, nakoľko vymeranie trestu odňatia slobody v dĺžke 40 rokov nebolo dostatočné vzhľadom na rozsah a systematickú krutosť zločinov Radovana Karadžića. Odvolací senát potvrdil skutkové zistenia prvoinštančného senátu v súvislosti s kľúčovou úlohou Karadžića pri masakre v Srebrenici v júli 1995, počas ktorej bolo zavraždených viac ako 7000 moslimských mužov a chlapcov. Odvolací senát mal tiež za to, že bola preukázaná kľúčová úloha Karadžića v kampani, ktorá vyústila do zabíjania civilného obyvateľstva počas 44 mesačného obliehania Sarajeva.

Radovan Karadžić [1]

Odvolační senát zamietol odvolanie Úradu prokurátora, nakoľko nemal za preukázané, podobne ako senát prvého stupňa, že by sa Karadžić dopustil ďalšieho skutku genocídy na území moslimských okresov v Bosne.

Rozsudok odvolacieho senátu z marca 2019 je konečným. Nie je proti nemu možné podať opravný prostriedok.

Radovan Karadžić, vzdelaním psychiater, sa v 90-tych rokoch 20. storočia spolupodieľal na založení Srbskej demokratickej strany a v rokoch 1992 až 1996 bol prezidentom Republiky Srbskej v Bosne a Hercegovine. Od roku 1996 až do svojho zadržania v júli 2008 sa „skrýval“ v Belehrade, kde pôsobil pod menom Dragan Dabić ako terapeut zaoberajúci sa alternatívnou medicínou na súkromnej klinike.

Zdroje

Berg van den, Stephanie, Sito- Sucic, Daria: Karadzic could be jailed for life in final Srebrenica appeal ruling, The Reuters, 15. marec 2019 (<https://www.reuters.com/article/us-warcimes-bosnia-karadzic/karadzic-could-be-jailed-for-life-in-final-srebrenica-appeal-ruling-idUSKCN1QW1RN>).

UN International Residual Mechanism for Criminal Tribunals: Appeal Judgement, MICT-13-55-A, 20. marec 2019 (<http://www.irmct.org/en/cases/mict-13-55>).

UN International Residual Mechanism for Criminal Tribunals: Case Information: Radovan Karadžić, MICT-13-55 (<http://www.irmct.org/en/cases/mict-13-55>).

Fotografie

[1] Radovan Karadžić, zdroj: ictyphotos, www.flickr.com

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Monika Hanych a Hubert Smekal

ESLP řešil povinnost státu chránit pacienty při dobrovolném pobytu v psychiatrické léčebně

Karolina Michková

V lednu 2019 vydal velký senát Evropského soudu pro lidská práva rozsudek ve věci *Fernandes de Oliveira proti Portugalsku*. Případ se týkal syna stěžovatelky, který utekl z psychiatrické nemocnice a spáchal sebevraždu. Před velkým senátem se případ dostal na žádost státu, který dle senátu Soudu porušil své pozitivní závazky ohledně práva na život.

Syn stěžovatelky se v roce 2000 dobrovolně přihlásil k pobytu ve státní psychiatrické nemocnici, ve které byl již několikrát hospitalizován z důvodu psychických poruch, dále zhoršovaných jeho závislostí na alkoholu a na drogách. Dle zdravotnické dokumentace nemocnice věděla o jeho dřívějších pokusech o sebevraždu. Zhruba po měsíci pobytu syn stěžovatelky utekl a skočil pod vlak. Stěžovatelka neúspěšně zažalovala nemocnici o finanční kompenzaci za smrt jejího syna.

Velký senát soudu se zabýval jak hmotněprávními, tak procesními aspekty článku 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (Úmluva). V rámci hmotněprávní části řešil dvě dílčí otázky: porušil stát pozitivní závazky nastavením svého právního rámce? Porušil pozitivní závazek zavést preventivní opatření, jež by ochránilo jednotlivce před sebou samým? Jinými slovy, zavedl stát takový právní rámec, jež efektivně chránil jednotlivé pacienty a taková opatření, díky kterým by se efektivně předcházelo sebevraždám?

Nastavení právního rámce

Portugalský zákon o duševním zdraví umožňoval dva způsoby péče o pacienty. V případech, kdy by byla odůvodněna specifickými potřebami pacienta, byla možná dobrovolná hospitalizace. Obecně ale měl existovat co nejméně omezující režim. Absence plotů a zdí kolem nemocnice byla tedy dle velkého senátu v souladu s portugalským zákonem o duševním zdraví a s mezinárodními standardy, jež mají za

Portugalsko [1]

cíl vytvořit pro pacienty otevřený režim. Pacienti, kteří nebyli podrobeni nedobrovolné hospitalizaci, se mohli volně pohybovat po areálu nemocnice. Pacienti, kteří naopak podrobeni nedobrovolné hospitalizaci byli, museli zůstat v pyžamech a neopouštět svá oddělení. Vnitrostátní legislativa tedy zavedla právní rámec, který poskytl nemocnici potřebné nástroje k tomu, aby mohla řešit potřeby syna stěžovatelky.

Zaměstnanci nemocnice navíc jednali v souladu se způsobem dohledu stanoveným pro dobrovolné pa-

Evropský soud pro lidská práva [2]

cienty. Tento způsob dohledu měl za cíl respektovat soukromí syna stěžovatelky a byl v souladu se zásadou léčit pacienty v minimálně omezujícím režimu. Intenzivnější dohled by mohl být napaden z důvodu nesouladu s Úmluvou, konkrétně s článkem 3, jež zakazuje nelidské a ponižující zacházení, s článkem 5, který zaručuje právo na svobodu, a s článkem 8, zaručujícího respekt k soukromému životu, zejména proto, že syn stěžovatelky byl dobrovolným pacientem.

V den, kdy syn stěžovatelky utekl, byl mezi 7. a 8. hodinou večer spuštěn nouzový protokol, jež se skládal z varování lékaře na příjmu, policie a rodiny pacienta. Dle velkého senátu byl tento postup dostatečný a nebyla zde žádná spojitost mezi nedostatky nouzového protokolu a smrtí syna stěžovatelky. Stěžovatelka měla navíc přístup k občansko-právnímu řízení, které, navzdory jeho délce, bylo účinné a umožnilo založit odpovědnost za smrt jejího syna. Dle senátu stát své pozitivní závazky týkající se zavedení právního rámce neporušil a tím pádem nedošlo v této části k porušení článku 2 Úmluvy.

Zavedení preventivních opatření

Podobně velký senát argumentoval ve vztahu k porušení pozitivních závazků státu v zavedení operativně preventivních opatření. Riziko sebevraždy sice v případě syna stěžovatelky nešlo vyloučit, nemocnice se tomu ale snažila předejít tím, že přizpůsobovala dohled podle jeho psychického stavu. Velký senát Soudu vzal v potaz fakt, že dle znaleckého

posudku u pacientů, jako byl syn stěžovatelky, není naprostá prevence sebevraždy možná. Dále, dle senátu nebylo dokázáno, že státní orgány věděly nebo měly vědět, že existovalo skutečné a bezprostřední riziko, že dojde k sebevraždě. Z těchto důvodů ani v této části nedošlo dle velkého senátu Soudu k porušení článku 2 Úmluvy.

Velký senát soudu nicméně shledal porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní rovině, neboť řízení ohledně odpovědnosti za smrt syna stěžovatelky trvalo skoro jedenáct let. Za toto pochybení stěžovatelce přiznal zadostiučinění ve výši 10 000 eur.

Disent portugalského soudce

K rozsudku napsal dissent portugalský soudce Pinto de Albuquerque, k němuž se připojil soudce Harutyunyan. Dle jejich názoru bylo většinové rozhodnutí napsáno pro jinou zemi než Portugalsko v době, kdy k událostem došlo, neboť právní úprava týkající se dobrovolných pacientů byla v době, kdy k případu došlo, nedostatečná.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání Portugalsko dlouhodobě kritizoval pro nedostatek právní úpravy v této oblasti a zůstal kritický i při své poslední návštěvě v roce 2012. První národní strategie pro prevenci sebevražd byla představena až v roce 2012. Jinými slovy, v roce 2000 bylo Portugalsko v prehistorickém stádiu prevence sebevražd psychiatrických pacientů. Portugalský zákon o duševním zdraví zaváděl pouze obecné zásady týkající se ochrany duševního zdraví. Neexistovala žádná regulace týkající se režimů léčby, které mohly být využity, a které by stanovily bližší podmínky. Dle disentu soudců tak většinové rozhodnutí snížilo úroveň ochrany Úmluvou na nepřístnou úroveň nečinnosti státu.

Zjištění, že sebevraždu nebylo možné předpokládat, bylo v rozporu s předchozími rozhodnutími (viz *Renolde proti Francii* a *De Donder a De Clippel proti Belgii*) a s fakty tohoto případu. Každopádně, i v případě absence rizika sebevraždy existují základní preventivní opatření, která by měla být využita v každém případě. Zdravotnickým personálem navíc nebyly identifikovány základní rizikové ukazatele, nikdo si například nevšiml, že syn stěžovatelky si více než den nevzal léky.

Hala Evropského soudu pro lidská práva [3]

V závěru disentu soudce Albuquerque shrnuje, že postoj Soudu k závazku státu poskytnout zdravotní péči zranitelným osobám, jako jsou psychiatrickí pacienti, je v tomto případě opět zklamáním. Jednostranný přístup většiny k mezinárodnímu zdravotnickému právu a praxi je patrný, neboť bere v potaz trend, který upřednostňuje svobodu psychiatrických pacientů. Většina velkého senátu ale zapomíná

uvažovat nad postoji, které jdou proti tomuto trendu a které požadují větší závazek státu k prevenci sebevražd, zvláště u osob pod státním dohledem, zejména u psychiatrických pacientů umístěných do ústavní péče. V současném politickém kontextu toto rozhodnutí možná nikoho nepřekvapí. Soudce Albuquerque ale doufá, že jednoho dne bude zvráceno a politická nálada se změní. Jeho obavou je, že mezitím mnoho pacientů, u kterých existuje riziko sebevraždy, zemře i přesto, že se tomu dalo zabránit jako v případě syna stěžovatelky.

Závěr: kdo má nést odpovědnost?

Daný rozsudek otevírá debatu ohledně toho, do jaké míry je stát zodpovědný za ochranu pacientů podstupujících dobrovolný pobyt v psychiatrické léčebně. Většinové rozhodnutí podporuje spíše užší rozsah povinností státu, pro větší objasnění či potvrzení vývoje stejným či odlišným směrem si ale ještě musíme počkat na další judikaturu.

Zdroje

Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Fernandes de Oliveira* proti Portugalsku ze dne 31. ledna 2019, č. 78103/14 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189426>).

Tisková zpráva k rozsudku velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Fernandes de Oliveira* proti Portugalsku ze dne 31. ledna 2019, č. 78103/14 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-12322>).

Bartlett, Peter. *The Right to Life and the Scope of Control: Fernandes de Oliveira v Portugal*. Strasbourg Observers. 18. března 2019 (<https://strasbourgoobservers.com/2019/03/18/the-right-to-life-and-the-scope-of-control-fernandes-de-oliveira-v-portugal/>).

Fotografie

- [1] Portugalsko. Autor: Adrian Grycuk, zdroj: Wikimedia Commons. Autor: Peter Fitzgerald, zdroj: Wikimedia Commons.
- [2] Evropský soud pro lidská práva. Autor: CherryX, zdroj: Wikimedia Commons.
- [3] Hala Evropského soudu pro lidská práva. Autor: Karolina Michková, zdroj: vlastní

CENTRUM JE NA FACEBOOKU

Chcete být v obraze i mezi jednotlivými čísly Bulletinu?
Sledujte náš facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Práva trans lidí pohledem judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Tereza Žuffová - Kunčová

Na konci ledna 2019 rozhodl štrasburský soud případ X proti Severní Makedonii v otázce transgender lidí a jejich práva na změnu údaje o pohlaví v oficiálních dokumentech. Přesto, že Soud rozhodl v souladu se svou předchozí judikaturou, zůstává stále mnoho nezodpovězených otázek, ke kterým se doposud nevyjádřil.

Okolnosti případu

Stěžovatel X se narodil ve Skopje jako žena, již od mláděho věku se však identifikoval jako muž. Když v dospělosti zjistil, že Severní Makedonie neumožňuje chirurgickou změnu pohlaví, zažádal o diagnózu soukromou kliniku v Bělehradu. Ta mu v roce 2010 diagnostikovala transsexualitu a vydala náležité lékařské posudky s doporučením hormonální léčby a možnou budoucí operaci genitálií. Stěžovatel vzápětí přistoupil k hormonální léčbě.

V roce 2011 si stěžovatel změnil jméno a příjmení z čistě ženského na mužské a získal nové doklady. Na těchto dokladech však stále bylo uvedeno ženské pohlaví, stejně tak rodné číslo stále odpovídalo ženské verzi. Stěžovatel si přál změnit i tyto údaje, proto zažádal o jejich opravu. K žádosti přiložil lékařskou zprávu z kliniky v Bělehradě s odkazem na zprávu „Lidská práva a gender identita“ vydanou Komisařem pro lidská práva Rady Evropy a na Jakartské principy. Úřady mu však žádost o opravu údajů zamítly s odkazem na nedostatečné podložení náležitými dokumenty, přestože „náležité dokumenty“ nebyly nikde v zákoně blíže specifikované.

Tím začal dlouholetý boj stěžovatele o opravu údajů. Stěžovatel napadl dané rozhodnutí a odvolal se ke správnímu soudu, který rozhodnutí matričního úřadu zrušil. Stěžovatel poté podstoupil několik vyšetření požadovaných ministerstvem vnitra (pod jehož pravomoc matriky spadají) pro podložení jeho transsexuality. Ministerstvo vnitra si vyžádalo vyjádření ministerstva zdravotnictví k otázce transgenderu. I přes dodání všech těchto nových dokumentů byla žádost o opravu údajů znovu

Skopje, Severní Makedonie [1]

zamítnuta. Podle matričního úřadu stěžovatel nepředložil dokument o fyzické změně pohlaví. Stěžovatel se zase obrátil na správní soud, který opět zrušil rozhodnutí matričního úřadu. Když se stěžovatel obrátil potřetí na matriku a žádal opravu údajů, byl opět odmítnut.

Argumenty stran

Stěžovatel předložil svůj případ Evropskému soudu pro lidská práva (ESLP, Soud) s tím, že bylo zasazeno do jeho práva na soukromý a rodinný život chráněného článkem 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Právo Severní Makedonie nijak neupravuje operativní změnu pohlaví. Navíc matriční úřad požadoval, aby stěžovatel podstoupil chirurgický zákrok, který by pro něj kromě zásahu do tělesné integrity představoval zároveň nutnost sterilizace.

Záhřeb Pride [2]

Severní Makedonie nicméně poukázala na nejednotnost právní úpravy změny pohlaví ve členských státech Rady Evropy, která podle ní implikuje široký prostor k uvážení. Samy státy by si tedy měly určit, jaké dokumenty bude muset žadatel o změnu pohlaví předložit. Dále Severní Makedonie dodala, že změna pohlaví bez předložení dokumentu o chirurgické změně tělesného pohlaví by mohla vést k mnoha praktickým problémům.

Ke sporu se dále vyjádřila křesťanská nezisková organizace ADF International s argumentem, že nárok státu na skutečnou změnu pohlaví operací není neodůvodněn a stát by měl v tomto případě využít širokého prostoru pro uvážení. Naopak neziskové organizace zastupující LGBTI komunitu (TGEU, ILGA-Europe a Trans Network Balkan) poukázaly na judikaturu Soudu, která zaručuje trans lidem právo na uznání jejich identity a zaručuje, že tento proces má být „rychlý, účinný a dostupný“. Jako reakci na nejednotnost právní úpravy předložily data Rady Evropy, která ukazují jasný vývoj státní úpravy směrem k liberálnějšímu postupu pro změnu pohlaví založenou na sebeidentifikaci jedince.

Rozhodnutí Soudu

Soud se přiklonil k argumentům stěžovatele a shledal neoprávněný zásah do stěžovatelova práva na soukromý a rodinný život. Soud připomněl, že toto právo nezahrnuje jen negativní omezení státu nezasahovat do práva, ale i pozitivní závazek, kdy stát má zaručit účinnou ochranu těchto práv jednotlivcům.

Soud shledal státní pochybení pouze v prvním argumentu stěžovatele, tedy v nedostatečnosti právní úpravy a nepodloženém lpění na zákonem nepředepsaných dokumentech ze strany matričního úřadu. Soud připomněl, že právní řád Severní Makedonie žádné specifické dokumenty pro opravu údajů v tomto případě nezmiňuje. Matriční úřad tak jednal s libovůlí a nezabýval se meritem žádosti. Právě Soudem již několikrát judikované právo na „jasnou, účinnou a přístupnou“ změnu těchto údajů tedy stát Severní Makedonie stěžovateli nezaručil.

Jednotnost judikatury a rozdílnost názorů

Soud rozhodnutím navázal na svou předchozí judikaturu Goodwin proti Spojenému království a A.P.,

LGBT [3]

Garçon a Nicot proti Francii. V prvním zmíněném rozsudku Soud rozhodl, že ochrana osobnosti a uznání pohlaví trans* lidí po operativní změně fyzického pohlaví spadají pod článek 8 Úmluvy. V druhém rozsudku Soud přiznal, že požadavek nucené sterilizace jako podmínka uznání změny pohlaví je zásahem do osobní i tělesné integrity chráněné článkem 8 Úmluvy.

Z vývoje judikatury je jasné, že musela přijít i další otázka – zda stát může podmiňovat uznání změny pohlaví podstoupením operace genitálií (v některých státech doprovázenou sterilizací). V případě X proti Severní Makedonii ji Soud nechal nezodpovězenou. Chtěl se zřejmě vyhnout často kritizovanému soudnímu aktivismu v tak citlivé otázce, jako je změna pohlaví. Nejednotnost v této otázce ukazují i opačná stanoviska soudců Pejchala a Wojtyczka.

Oba disentující soudci souhlasili s názorem, že článek 8 Úmluvy poskytuje jak negativní, tak pozitivní závazek státu k jednotlivci. Nesouhlasili ale s tím, že se článek vůbec vztahuje na danou situaci stěžovatele. Dle soudců sice článek 8 chrání práva trans lidí, tato pozitivní ochrana se však týká jen trans lidí po chirurgické změně fyzického pohlaví. Oba soudci se shodli, že to, jestli bude stát vyžadovat pro změnu matričního pohlaví operativní změnu fyzického pohlaví, spadá do prostoru pro uvážení každého státu.

Soudci přitom odkazovali na judikaturu ve věci Goodwin, kde se Soud vyjádřil k pozitivnímu závazku státu vůči trans lidem. Ve zmíněném případě však

šlo o uznání pohlaví po operativní změně tělesného pohlaví jednotlivce. Navíc i v případě Goodwin Soud připomněl rostoucí trend mezi státy, které se přiklání k uznání pohlaví na základě vnitřního přesvědčení jednotlivce.

(Ne)žádoucí soudní aktivismus

Soud se v případě X proti Severní Makedonii, možná z opatrnosti, držel pevně judikovaných závěrů. Důležitá otázka pro mnoho trans lidí – zda může stát požadovat operativní změnu fyzického pohlaví – tak zůstává stále nezodpovězena. Tento komplikovaný problém v sobě zahrnuje jak otázku lidských práv, tak otázky medicínské, psychologické a etické. Dokud ale nezavládne jednotnější názor u samotného Soudu, musíme si na radikálnější rozhodnutí ještě počkat.

Zdroje

Rozhodnutí ve věci X proti Severní Makedonii ze dne 17. 1. 2019 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189096>).

M. Gaiparashvili, S. Schoentjes, X v. FYROM: A circumspect compromise on trans* rights?, Strasbourg observers, 2. 4. 2019 (<https://strasbourgobservers.com/2019/04/02/x-v-fyrom-a-circumspect-compromise-about-trans-rights/>).

Trans Rights Europe Map & Index 2018, TGEU (<https://tgeu.org/trans-rights-map-2018/>).

Fotografie

[1] Skopje, Severní Makedonie, autor: Rašo, datum: 7. 5. 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-SA 3.0.

[2] Záhřeb Pride, autor: Goran Zec, datum: 19. 7. 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-SA-2.0.

[3] LGBT, autor: neznámý, zdroj: pixabay, CC0

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravila Nela Čertová

Brunej: trest smrti kameňováním za homosexuální styk či neveru?

Dominika Beňková

Od začiatku apríla je v Bruneji účinná nová kontroverzná novela trestného práva, založená na extrémne prísnom výklade islamského zákona šaría. Za homosexuálny styk, predmanželský sex či neveru hrozí trest smrti kameňováním. Za krádež hrozí občanom odseknutie ruky či nohy.

Dôvodom prijatia radikálnych zákonov bola podľa sultána snaha zvýšiť morálku v krajine a podporovať vieru medzi občanmi. Podľa mnohých zahraničných kritikov však boli zákony prijaté najmä kvôli zhoršovaniu ekonomickej situácie, ktorá výrazne vplýva na pokles životnej úrovne obyvateľstva. Práve to spôsobuje nepokoje v spoločnosti, ktoré sa snaží sultán potlačiť prijímaním tvrdšieho trestného práva. Brunejská ekonomika klesá najmä v dôsledku znižovania cien ropy. Práve ropné bohatstvo tvorí výraznú časť domácej ekonomiky a vďaka ropе môžeme Brunej radíť medzi najbohatšie štáty sveta. Samotný sultán Hassanal Bolkiah, s majetkom presahujúcim 20 miliárd amerických dolárov, patrí medzi najbohatších vládcov sveta.

Zavedeniu nového trestného zákona predchádzali udalosti z roku 2013, kedy brunejský sultán Hassanal Bolkiah začal s implementáciou konzervatívneho výkladu šaría do legislatívy. Prvá fáza tak vstúpila do platnosti v roku 2014, kedy bolo schválené väznenie kvôli homosexuálnej orientácii, bola zakázaná konzumácia alkoholu a boli zavedené rôzne druhy poplatkov za náboženské priestupky, napríklad neúčast na piatkových náboženských stretnutiach. Už v roku 2013 boli oznámené aj ďalšie dve fázy, avšak nebolo isté, kedy ich sultánat príjme.

Nový trestný zákonník

Koncom minulého roka bolo pomocou brunejskej vládnej webovej stránky oznámené vstúpenie do poslednej fázy zavádzania šaría ako trestného práva.

Sultán Hassanal Bolkiah [1]

Podľa tohto zákona bude homosexuálny styk medzi mužmi trestaný smrťou kameňováním rovnako ako predmanželský, mimomanželský či análny sex. Pri preukázaní homosexuálneho vzťahu medzi ženami budú trestané štyridsiatimi ranami bičom. Verejné bičovanie hrozí aj v prípade umelého prerušenia tehotenstva. Novela trestného práva taktiež zavádza amputáciu končatín v prípade preukázanej krádeže či sprenevery.

Deti, ktoré dosiahnu pubertálny vek sú podľa zákona trestané rovnako ako dospelí, mladšie deti môžu byť trestané primeraným počtom rán

Mešita v Bruneji [2]

bičom. Zákon navyše zakazuje vzdelávať osoby mladšie ako 18 rokov v inom náboženstve ako v islame.

Poprava či iné vykonanie trestov sa má odohrávať pod dohľadom skupiny moslimov. Pre odsúdenie z vyššie popísaných činov je tiež potrebné priame svedectvo minimálne dvoch dospelých mužov moslimského vyznania. Aj napriek kontroverznosti a krutosti nových zákonov sa neočakáva výrazne zvýšenie rozsudkov smrti. Odborníci prisudzujú zákonu skôr teatrálny charakter. Homosexualita bola vždy v rozpore s brunejským zákonom, a tak sa členovia LGBT komunity zvyčajne stretávajú v tajnosti. Sultán zdôrazňuje, že v krajine bude fungovať duálny právny systém, šaría sa bude týkať výhradne moslimskej časti obyvateľstva. Výnimku tvorí urážka náboženstva, náboženských symbolov či predstaviteľov, ktorá bude trestaná bez ohľadu na vierovyznanie.

Reakcie na novú legislatívu

Z oficiálnych zdrojov bola nová legislatíva prijatá brunejským obyvateľstvom pozitívne. Brunejčania údajne sledujú novú legislatívu ako posilnenie národnej identity a podporu národnej ekonomiky. Objavila sa však aj kritika - od ľudí, ktorí opustili krajinu a získali azyl. Kritici hovoria najmä o štátnej kontrole všetkých komunikačných ciest vrátane internetu a poukazujú na nedodržovanie ľudských práv žien, detí či obyvateľov patriacim k menšine.

Už predstavenie zákonov v roku 2013 sprevádzala významná medzinárodná kritika či už zo strany medzinárodných inštitúcií, mimovládnych organizácií, ale aj známych osobností. Organizácia spojených národov odsúdila novú legislatívu a tresty označila za kruté a neľudské. K zrušeniu nového zákonníka nabádali aj viaceré európske štáty vrátane Francúzska, Veľkej Británie alebo Nemecka.

Rovnaké práva pre všetkých [3]

Svetoví lídri okrem zrušenia trestu smrti vyzývajú aj k zrušeniu diskriminácie na základe sexuálnej orientácie či genderovej identifikácie.

Jednu z najvýraznejších kampaní vedie tiež americký herec George Clooney, ktorý bojuje za bojkot siete luxusných hotelov v svetových metropolách, ktoré sú prepojené na brunejského sultána. Ku kampani sa pridáva stále viac známych osobností. Kritika sa netýka len samotnej novej legislatívy, ale zasahuje aj do osobného života sultána Hassanala Bolkiaha a jeho rodiny. Najviac kritizovaný je sultánov brat, princ Jefri Bolkiah, ktorý bol obvinený zo sprenevery štátnych peňazí z postu ministra financií a zároveň je známy kvôli sexuálnym škandálom.

Ďalšie zmeny v oblasti trestného zákona nie sú očakávané. Sultán považuje novú legislatívu za prínosnú pre krajinu aj pre jej obyvateľstvo. Odborníci očakávajú ďalšiu ekonomickú spoluprácu s Čínou, ktorá sa nevyjadrila voči novému zákonníku nijak kriticky a je rovnako medzinárodne kritizovaná za nedodržiavanie ľudských práv.

Situácia sa zmenila začiatkom mája, kedy sa sultán Bolkiah prvýkrát verejne vyjadril k novému trestnému zákonu a zaviedol moratórium na trest smrti kvôli homosexuálnemu či predmanželskému styku. Tieto skutky budú trestané rovnako ako v minulosti väzením a finančným trestom.

Zdroje

Westcott, Ben. 2019. Brunei to punish gay sex and adultery with death by stoning. CNN. 30.03.2019. <https://edition.cnn.com/2019/03/27/asia/brunei-anti-lgbt-stoning-law-intl/index.html?no-st=1555265073>.

HRW. 2019. Brunei: New Penal Code Imposes Maiming, Stoning. HRW. 03.04.2019. <https://www.hrw.org/news/2019/04/03/brunei-new-penal-code-imposes-maiming-stoning>.

Ellis-Petersen, Hannah. 2019. Brunei introduces death by stoning as punishment for gay sex. The Guardian. 28.03.2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/28/brunei-brings-in-death-by-stoning-as-punishment-for-gay-sex>.

Fotografie

[1] Sultán Hassanal Bolkiah, autor: Helene C. Stikkel, Wikimedia Commons, CC-PD-Mark

[2] Mešita v Bruneji, autor: Bernard Spragg, Flickr, CC0 1.0

[3] Rovnaké práva pre všetkých, autor: Fibonacci Blue, zdroj: Flickr, CC BY 2.0

[4] LGBT vajka, autor: neznámy, zdroj: Pxhere, CC0

LGBT vlajka [4]

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora OSN ve věci oddělení souostroví Čagos od Maurícia: důsledky protiprávné dekolonizace nejen pro Velkou Británii

Beáta Bolyová

“Velká Británie je povinna ukončit správu vykonávanou nad Čagorskými ostrovy,” rozhodl v únoru ve svém poradním posudku Mezinárodní soudní dvůr, hlavní soudní orgán OSN. Británie se má území, které zahrnuje největší americkou námořní základnu v Indickém oceánu – Diego Garcia, vzdát “co nejdříve”, jelikož je jeho trvalá správa “protiprávní”.

Čagoské ostrovy se nacházejí přibližně 1500 km severovýchodně od ostrova Mauricius. Jsou tvořeny několika atoly a menšími tropickými ostrůvky. V první polovině 20. století byly ostrovy pod britskou nadvládou a administrativně přiřčeny k Mauriciu.

Podstata sporu mezi Velkou Británií a Mauriciem

Spojené království si Čagoské ostrovy udrželo během vyjednávání nezávislosti pro ostrov Mauricius, který byl rovněž součástí britské kolonie v Indickém oceánu. Ostrovy byly již tehdy používány pro obranné účely Spojeným královstvím a Spojenými státy na základě jejich dvoustranné dohody z roku 1966 umožňující ozbrojeným silám Spojených států použít jakýkoliv ostrov pro obranné účely po dobu 50 let. Celá čagoská populace byla násilně vystěhována z území mezi lety 1967 a 1973, a jejímu návratu bylo zabráněno, aby byl vytvořen prostor pro vojenskou základnu Diego Garcia. Bývalí ostrované jsou rozptýleni v několika zemích, včetně Spojeného království, Maurícia a Seychel.

V roce 2015, v arbitrážním řízení *Chagos Marine Protected Area* (Mauricius proti Velké Británii), arbitrážní tribunál zřízený podle Úmluvy OSN o mořském právu většinou hlasů rozhodl, že nemá pravomoc posuzovat otázku suverenity nad souostrovím Čagos. Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora (MSD) byl dalším krokem v řadě soudních sporů před různými soudy, vnitrostátními i mezi-

Mezinárodní soudní dvůr [1]

národními, týkajících se osudu Čagosanů a sporu mezi Spojeným královstvím a Mauriciem.

Posudek MSD byl vydán na základě žádosti Maurícia, kterou Valné shromáždění OSN přijalo usnesením v červnu 2017. Valné shromáždění následně požádalo MSD, aby se vyjádřil k otázkám ohledně procesu dekolonizace Maurícia. Přesněji, zda byl proces ukončen v souladu s mezinárodním právem, když byla Mauriciu v roce 1968 udělena nezávislost po oddělení od souostroví Čagos. Dále se měl MSD vyjádřit k mezinárodněprávním důsledkům, včetně závazků vyplývajících z pokračující správy souostroví Spojeným královstvím.

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora

MSD dospěl k závěru, že má pravomoc posudek vydat, a že neexistují žádné přesvědčivé důvody, aby tak neučinil. Při zkoumání první otázky se Soud obrátil na povahu, obsah a rozsah práva na sebeurčení, aplikovatelného na proces dekolonizace Maurícia. MSD zde uznal obyčejový charakter práva na teritoriální integritu nesamosprávného území jako důsledek práva na sebeurčení. Soud měl za to, že lidé žijící na nesamostatných územích mohou uplatňovat své právo na sebeurčení ve vzta-

hu k území jako celku. Integrita tohoto území musí být dále dle Soudu respektována mocí, která jej spravuje.

MSD také uvedl, že po přezkoumání okolností, za kterých Rada ministrů kolonie Mauricius souhlasila s oddělením od souostroví Čagos, se „*Soud domnívá, že toto oddělení nebylo založeno na svobodném a skutečném vyjádření vůle dotčeného lidu.*“ Takové vyjádření vůle je však nezbytnou podmínkou sebeurčení. MSD dospěl k závěru, že „*v důsledku nezákonného oddělení ostrovů Čagos a jejich začlenění do nové kolonie, známé jako Britské území Indického oceánu, nebyl proces dekolonizace Mauricia dokončen v souladu s mezinárodním právem.*“

Při řešení druhé otázky Soud zkoumal mezinárodněprávní důsledky vyplývající z pokračující správy souostroví Čagos Spojeným královstvím. MSD byl toho názoru, že tato správa „*představuje protiprávní jednání, které s sebou nese mezinárodní odpovědnost tohoto státu*“, a že Spojené království má povinnost správu ostrovů ukončit co nejdříve. Soud zahrnul i připomínku, že všechny členské státy mají povinnost spolupracovat s OSN při uskutečňování úplné dekolonizace ostrova Mauricius, jelikož se jedná o povinnost erga omnes. Pokud jde o znovuosídlení ostrovů mauricijskými státními příslušníky, včetně osob čagoského původu, MSD měl za to, že se jedná o otázku týkající se ochrany lidských práv dotčených osob, kterou by mělo Valné shromáždění řešit v průběhu dokončování dekolonizace.

Význam rozhodnutí

Význam tohoto rozhodnutí spočívá mimo jiné v otázce uplatnění diskreční pravomoci (vlastního uvážení) k vydání posudku – otázkou je, zda při zodpovězení otázek položených Valným shromážděním Soud vlastně nerozhodoval v dvoustranném sporu mezi státy o jejich územní svrchovanosti, když jeden z nich (Spojené království) s vedením sporu nedal souhlas.

MSD obešel tento problém tím, že nerozhodoval o svrchovanosti států, nýbrž o dekolonizaci, což je problém, o který se Valné shromáždění dlouhodobě zajímá. Zjištění o nezákonnosti procesu dekolonizace však nevyhnutelně ovlivňuje britskou suverenitu nad Čagoskými ostrovy. To ukazuje, jak důležitá je formulace otázek, které se MSD předkládají. Je o to zajímavější, že MSD na spor aplikoval

Vojenská základna Diego Garcia [2]

pravidla pro odpovědnost států za mezinárodně protiprávní chování, a vyslovil povinnost Spojeného království ukončit svou správu nad ostrovy.

Další klíčovou otázkou, kterou Soudní dvůr rozhodl, bylo, zda již v roce 1968, kdy Mauricius získal nezávislost, bylo právo na sebeurčení národů pravidlem obyčejového práva. Soud se zde spolehl na řadu usnesení Valného shromáždění, kterým připsal normativní charakter potvrzující jeho obyčejový status, a rozvinul svoji judikaturu o pramenech mezinárodního práva.

Na závěr stojí za pozornost i formulace povinnosti „*všech členských států*“ spolupracovat na dekolonizaci ostrovů. To zahrnuje nejen Spojené království ale například i Spojené státy, které mají na území Čagoských ostrovů vojenskou základnu.

Zdroje

- UN News. UK must end ‘unlawful’ administration of Chagos Archipelago ‘as rapidly as possible,’ top UN court rules. 25.02.2019 (<https://news.un.org/en/story/2019/02/1033532>).
- PCA. Rozhodnutí ve věci Chagos Marine Protected Area (Mauricius proti Velké Británii) ze dne 18. března 2015 (<http://www.pccases.com/pcadocs/MU-UK%2020150318%20Award.pdf>).
- Valné shromáždění OSN. Usnesení 71/292 (A/RES/71/292) ze dne 22. června 2017 (https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/71/292).
- MSD. Rozhodnutí ve věci Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius ze dne 25. února 2019 (<https://www.icj-cij.org/files/case-related/169/169-20190225-01-00-N.pdf>).
- Milanovic, Marko. ICJ Delivers Chagos Advisory Opinion, UK Loses Badly. EJIL: Talk!. 25.02.2019 (<https://www.ejiltalk.org/icj-delivers-chagos-advisory-opinion-uk-loses-badly/>).

Fotografie

- [1] Mezinárodní soudní dvůr, autor: Malwinavl, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-SA-4.0.
- [2] Vojenská základna Diego Garcia, autor: Official Navy Page from United States of AmericaMCI Ryan B. Tabios/U.S. Navy, zdroj: Flickr, CC-BY-2.0.

Lidskoprávní aktivisté jsou ohroženi více než kdy předtím

Martin Pracný

Životy bojovníků za lidská práva jsou v ohrožení více než v minulých letech. Pronásledování, vydírání, fyzické násilí a vraždy těchto osob jsou v některých státech na denním pořádku a nic nenavědčuje tomu, že by tento trend měl v blízké době skončit.

V prosinci 2018 jsme oslavili 70. výročí Všeobecné deklarace lidských práv a 20. výročí Deklarace OSN o ochráncích lidských práv. I přesto, že tyto deklarace již mají poměrně dlouhou historii a jejich dodržování by mělo být společenskou normou po celém světě, bylo v roce 2018 na základě dat shromážděných irskou organizací Front Line Defenders pro svoji práci zavražděno celkem 321 ochránců lidských práv ve 27 zemích světa.

Počet zavražděných aktivistů se oproti roku předchozímu mírně zvýšil. V roce 2017 to bylo 312 lidskoprávních aktivistů. Zajímavé je, že počet států ve kterých k těmto činům došlo se nezměnil. V roce 2018 celkem 77 % usmrcených aktivistů přišlo o život v souvislosti s ochranou pozemků, životního prostředí a práv domorodců, s těžebním průmyslem a velkými státními projekty.

Vraždy ochránců lidských práv nejsou ojedinělými náhodnými událostmi, ale často jim předchází persekuce ze strany státu, vyhrožování a fyzické útoky. V případě nejméně 49 % usmrcených osob předcházely vraždě výhrůžky smrti a u 43 % jiné výhrůžky. Ve většině případů ale nebyla ochráncům lidských práv poskytnuta po upozornění na výhrůžky nezbytná ochrana a podpora ze strany státních orgánů.

Nejvíce jsou lidskoprávní bojovníci ohroženi ve Střední a Jižní Americe, Asii a Africe. Konkrétně můžeme zmínit například Filipíny, kde bylo v roce 2018 zavražděno celkem 39 osob a další stovky byly prohlášeny za „teroristy“ kvůli své účasti na mírové akci zabývající se ochranou životního prostředí a lidskými právy. Filipínský prezident Rodrigo Duterte následně prohlásil, že by rád všechny osoby spolupracující s OSN a zabývající se lidskými právy nechal sežrat krokodýly.

Filipínský prezident Rodrigo Duterte [1]

Největšímu nebezpečí čelí lidskoprávní aktivisté ovšem v Kolumbii. V roce 2018 zde bylo zavražděno celkem 126 osob, a v roce 2019 se situace nezdá o nic lepší. Leden 2019 byl velice krvavý a k vraždám aktivistů v Kolumbii docházelo v podstatě každý třetí den. Za většinu útoků jsou odpovědné ozbrojené skupiny, které se snaží získat kontrolu nad půdou, již dále používají k nelegálnímu těžení zlata a výrobě drog. Od podepsání mírové smlouvy mezi kolumbijskou vládou a levicovými povstalci z Revolučních ozbrojených sil Kolumbie (FARC), která v roce 2016 ukončila 52 let trvající občanskou válku, tak počet lidských obětí v Kolumbii neustále roste.

Ženy bývají častými oběťmi sexuálního násilí

Ochránkyně lidských práv se často potýkají s genderovými a sexuálními útoky ze strany státních i nestátních subjektů a také přímo v lidskoprávních hnutích, v nichž působí. Cílem těchto útoků bývá snaha o odstranění nepohodlných žen z veřejných funkcí nebo nevládních organizací. Dochází zde k sexuálním útokům, znásilněním, ozbrojenému násilí, obtěžování a často bývají jako nástroj útoku používány děti těchto žen. Například v Saúdské

Ilustrační foto [2]

Arábii zatkli, sexuálně napadli a mučili ochránkyň lidských práv, které vedly v roce 2018 úspěšnou kampaň proti zákazu řízení žen.

Pokračuje také světový trend restriktivních právních předpisů zaměřených na ztížení práce bojovníků za lidská práva. Příkladem může být bangladéšský zákon o digitální bezpečnosti, který zavedl odnětí svobody v délce 14 let za používání digitálních médií k protistátní činnosti. Dalším příkladem jsou protiteroristické právní předpisy v Nikaragui, které rozšířily definici terorismu na osoby, které poškozují majetek, což vede k desítkám zatčených demonstrantů, kteří nyní čelí obvinění z terorismu a hrozí jim až 20 let vězení. Vlády také k perzekuci aktivistů používají obvinění ze spolupráce se zahraničními subjekty, jehož výsledkem má být poškození dobré pověsti státu a také rozvrácení vnitřní bezpečnosti.

Mnoho států dále používá telefonní a emailový dohled k lokalizování ochránců lidských práv, obzvláště těch bojujících za práva LGBT. V Pákistánu, Rusku nebo Turecku dochází k blokování a cenzurování internetových stránek neziskových organizací s odůvodněním, že tyto stránky narušují státní bezpečnost. Aktivisté také čelí vízovým omezením, zabavování cestovních pasů a zákazům vycestování ze země. Tyto činnosti vlády podnikají ve snaze zamezit lidskoprávním skupinám v interakci se zahraničními skupinami zabývajícími se

stejnými lidskoprávními nebo environmentálními problémy.

Státy, které tyto všechny výše zmíněné praktiky vůči aktivistům používají, jsou ve většině případů oficiálně vázány lidskoprávními smlouvami uzavřenými v rámci OSN. Úroveň reálného dodržování těchto smluv je ovšem v řadě zemí na hony vzdálená představám tvůrců těchto dokumentů. Je proto potřeba, aby se jak mezinárodní organizace, tak i ostatní státy snažily vynucovat dodržování mezinárodních závazků těmito zeměmi a pomáhaly lidskoprávním aktivistům v nebezpečí například poskytováním azylu nebo materiální pomoci.

Zdroje

“Global Analysis 2018.” Front Line Defenders. 7. 1. 2019 (<https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/global-analysis-2018>).

Kelly, Annie. 2018. “Attacks and killings: human rights activists at growing risk, study claims” The Guardian. 9. 3. 2018 (<https://www.theguardian.com/global-development/2018/mar/09/human-rights-activists-growing-risk-attacks-and-killings-study-claims>).

Gilmour, Andrew. 2018. “Imprisoned, threatened, silenced: human rights workers across Asia are in danger” The Guardian. 18. 5. 2018 (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/may/18/imprisoned-threatened-silenced-human-rights-workers-across-asia-are-in-danger>).

Fotografie

[1] Filipínský prezident Rodrigo Duterte, autor: PCOO EDP, public domain

[2] Ilustrační foto, autor: andres musta, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0

Spor o Kašmír mezi Indií a Pákistánem pokračuje

Aneta Boudová

Již více než 70 let probíhá konflikt mezi Indií a Pákistánem o území na úpatí Himaláji nazývané Kašmír. Tento dlouhotrvající spor si vyžádal již přes 70 tisíc obětí, ke kterým v únoru tohoto roku, v důsledku jedné z největších eskalací za poslední roky, přibýlo téměř padesát dalších.

Příčiny konfliktu

Celý konflikt má kořeny v roce 1947, kdy skončila britská nadvláda nad Indií a vznikly dva nezávislé státy – hinduistická Indie a muslimský Pákistán. Kašmírský maharádža Hari Singh dostal na výběr, k jaké zemi se stát Džammú a Kašmír připojí. Ačkoliv byla většina obyvatel muslimského vyznání, maharádža se rozhodl pro neutralitu a Kašmír nepřipojil ani k jedné zemi. To se nelíbilo některým muslimským kmenům z Pákistánu a ze strachu o přílišný vliv Indie provedli invazi na území Kašmíru. Hari Singh požádal o pomoc s invazí Indii, která souhlasila pod podmínkou, že se k ní Kašmír připojí. Maharádža souhlasil, čímž započala první válka o území Kašmíru mezi Indií a Pákistánem, která trvala až do roku 1949, kdy byl Kašmír mezi oba státy rozdělen na základě linie vytyčené OSN.

Muslimské obyvatelstvo tvořící většinu na indické straně Kašmíru se rozdělením dostalo pod nadvládu hinduistické Indie a uměle vymezená hranice vytvořila prostor pro rozšíření násilných střetů na obou stranách. Další dvě války mezi zeměmi proběhly v roce 1965 a 1999, vedly však ke ztrátě mnoha lidských životů a k žádnému řešení.

Původní snaha Hariho Sinhga o zachování Kašmíru nezávislého na obou státech se projevila v úsilí obou provincií na pákistánské straně Kašmíru o získání větší autonomie, často formou násilných protestů. Nejhuře však dopadla provincie údolí Kašmír v indické části Kašmíru, kde sídlí většina muslimského obyvatelstva. Zhruba od konce 80. let, kdy začalo docházet k masovým protestům proti indické nadvládě v důsledku voleb považovaných obyvateli Kašmíru za zmanipulované, vyslala Indie do provincie armádu, která na tomto území již zůstala.

Mapa území Kašmíru [1]

Vzestup militantních skupin

Reakcí na indickou okupaci se stal nárůst počtu militantních skupin rekrutujících a radikalizujících mladou generaci Kašmířanů. Skupiny, často teroristické a často napojené na islamistické organizace jako Al-Káida, začaly vyvolávat masové protesty a násilné akce, které byly tvrdě potlačovány indickou armádou. Údolí Kašmír se stalo nejmilitarizovanější částí světa a tento stav trvá dodnes. Nejvíce na něm trápí právě kašmírské obyvatelstvo.

Lidskoprávní organizace často upozorňují na porušování lidských práv ze strany indické armády, zejména na případy nepřiměřeného násilí vůči demonstrantům, mučení, únosy nebo zatýkání bez zákonného důvodu. Indie tato obvinění odmítá, a naopak obviňuje Pákistán z podpory teroristických organizací skrze poskytování materiální a morální podpory včetně zázemí na jeho území. Tento koloběh násilí a následného obviňování tak trvá již několik desítek let. Od konce devadesátých let jsou ve hře i jaderné zbraně, které vlastní oba státy, a jejich možné použití je nutné brát v potaz při jakékoli eskalaci vzájemných vztahů.

Násilné protesty v Kašmíru [2]

Únorová eskalace

K zatím poslednímu vyhocení vztahů došlo v polovině února tohoto roku. Jeho příčinou se stal sebevražedný útok devatenáctiletého Adila Ahmada, ke kterému se přihlásila islamistická organizace Jaish-e-Mohammed. Během útoku na indický vojenský konvoj zemřelo přes 40 vojáků. Jedná se tak o jeden z nejkrvavějších útoků za poslední desetiletí.

Samotný Ahmad je příkladem současného způsobu radikalizace mladé generace. Jeho připojení k organizaci Jaish-e-Mohammed bylo důsledkem násilného chování vojáků indické armády, kteří ho nutili otírat obličej o zem a jejichž kulka ho zasáhla do nohy při protestech. Frustrace z tohoto chování ho přivedla až k teroristické organizaci, která ho vycvičila a poslala do boje.

Po útoku se v Indii ihned zvedly nacionalistické nálady hraničící s extremismem. Pákistán byl oficiálně obviněn z podpory Jaish-e-Mohammed a na jeho území byly poprvé od roku 1971 vyslány indické letouny s cílem zaútočit na základnu této organizace. Průběh útoku však obě strany líčí odlišně. Indie oznámila zasažení základny Jaish-e-Mohammed, Pákistán tvrdí, že žádná základna se na jeho území nenachází, tím pádem útok Indie nezpůsobil žádné škody.

Následně došlo ke krátké dělostřelecké přestřelce na hraniční linii v Kašmíru a k vyslání pákistánských letounů na území Indie. Během vzdušných operací

došlo k sestřelení jednoho indického letounu a k zabití jednoho z pilotů. Video zachycující událost bylo také sdíleno na sociálních sítích.

Incidentem došlo k vyostření rétoriky obou zemí a indická armáda se začala mobilizovat na dělicí linii Kašmíru. Obě strany se nechaly slyšet, že se nebudou ostýchat podniknout další odvetné kroky, což může mít v případě zemí disponujících jadernými zbraněmi fatální následky. Spor se v současnosti nachází v patové situaci. Indický pilot byl propuštěn na svobodu a ani jedna strana nepodniká žádné zásadní kroky.

Volby a budoucnost

Komu únorová eskalace přinesla výhodu, je indický premiér Naréन्द्रa Módi a jeho nacionálně orientovaná strana. Indie se v době útoku připravovala na parlamentní volby probíhající od začátku dubna do konce května. Módiho postavení bylo v posledních letech nejisté, jelikož se země nachází v ekonomickém poklesu a vzestup nacionalismu by mohl současnému premiérovi napomoci získat podporu obyvatel. Přenesení viny na Pákistán by zároveň mohlo odvrátit pozornost od toho, že útočník pocházel z indické části Kašmíru, tedy právě z oblasti, v níž se premiérovi dlouhodobě nedaří dosáhnout klidu.

Jaká budoucnost čeká Kašmír a zda indické volby něco změní, je v současnosti nejasné. I po sedmdesát-

Vojáci indické armády [3]

Údolí Kašmír [4]

ti letech se stále jedná o oblast chudou a nestabilní, ovládanou aktéry s mnoha odlišnými zájmy. Právě pluralita aktérů a jejich zájmů zapříčiňuje velkou nepřehlednost v celém sporu. Ukončení sporu se jeví nejvíce pravděpodobné na základě vícestranného dialogu Indie, Pákistánu a regionálních subjektů, a to s ohledem na zájmy všech zainteresovaných stran. V současnosti však žádný mírový proces není na pořadu dne.

Zdroje

- Abi-Habib, Maria. 2019. „After India’s Strike on Pakistan, Both Sides Leave Room for De-escalation.“ *The New York Times*. 26. února 2019 (<https://www.nytimes.com/2019/02/26/world/asia/india-pakistan-kashmir-airstrikes.html>).
- Bali, Sita. 2019. „Kashmir: India and Pakistan’s escalating conflict will benefit Narendra Modi ahead of elections.“ *The conversation*. 27. února 2019 (<https://theconversation.com/kashmir-india-and-pakistans-escalating-conflict-will-benefit-narendra-modi-ahead-of-elections-112570>).

- Blakemore, Erin. 2019. „The Kashmir conflict: How did it start?“ *National Geographic*. 2. března 2019 (<https://www.national-geographic.com/culture/2019/03/kashmir-conflict-how-did-it-start/>).
- Ganguly, Meenakshi. 2019. „Kashmir Crisis Erupts, World Watches Anxiously.“ *Human rights watch*. 5. března 2019 (<https://www.hrw.org/news/2019/03/05/kashmir-crisis-erupts-world-watches-anxiously>).
- Zutsi, Chitralekha. 2019. „Kashmir conflict is not just a border dispute between India and Pakistan.“ *The Conversation*. 4. března 2019 (<https://theconversation.com/kashmir-conflict-is-not-just-a-border-dispute-between-india-and-pakistan-112824>).

Fotografie

- [1] Mapa území Kašmíru, autor: Central Intelligence Agency, zdroj: Wikimedia Commons, public domain
- [2] Násilné protesty v Kašmíru, autor: Kashmir Global, zdroj: Flickr CC BY 2.0
- [3] Vojáci indické armády, autor: Panky2Sharma, zdroj: Wikimedia Commons, public domain
- [4] Údolí Kašmír, autor: KennyOMG, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

SLEDUJTE AKCE CENTRA A DALŠÍCH INSTITUCÍ

Naše aktivity naleznete [zde](#).

Sekce „Chystá se“ přibližuje, co plánují jiné instituce. Zobrazte ji [zde](#).

4) Česká republika a lidská práva

Připravila Lucie Nechvátalová

Domácí porod a nucený převoz do nemocnice

Zdeněk Nevřivý

Matka a její narozený syn se již od roku 2010 domáhali morální a finanční satisfakce za to, že proti vůli rodičů byl jejich novorozenec převezen do nemocnice za asistence Policie ČR. Dal Ústavní soud přednost osobnostním právům matky a syna, či shledal omezení rodičovských práv jako zákonné?

Skutkový stav

Matka porodila v roce 2010 po překotném porodu doma syna (dále jen „žalobci“). Porod proběhl bez komplikací, novorozenec byl v pořádku, přesto se rodiče rozhodli přivolat Zdravotnickou záchranou službu Jihomoravského kraje (dále jen „stěžovatelka“). Následně došlo ke konfliktu mezi rodiči novorozence a přivolaným lékařem stěžovatelky. Ten totiž požadoval, aby byl novorozenec okamžitě převezen do nemocnice na kontrolu, ačkoliv byl zcela v pořádku (z hlediska teploty i skóre, které se po porodu u novorozence zjišťuje), což oba rodiče odmítali. Avšak přislíbili, že se do nemocnice dostaví během několika hodin. Lékař se proto rozhodl přivolat Policii ČR a na základě jejího příkazu byla matka i s novorozencem donucena odjet do nemocnice. Při přijetí bylo dítě silně podchlazené z důvodu nevhodného zásahu stěžovatelky, tudíž bylo umístěno do inkubátoru. Nevhodný zásah spočíval v nedostatečném zabalení novorozence při převozu do nemocnice.

Průběh kauzy

První rozhodnutí v této kauze vydal Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“). Samosoudce Michal Ryška rozhodl ve prospěch žalobců. Toto rozhodnutí ale zrušil Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) a vrátil věc k novému projednání krajskému soudu. Vrchní soud shledal zásadní pochybení v dokazování krajského soudu (zejména

Ilustrační fotografie [1]

nepřihlédnutí k některým důkazům). Tím bylo zahájeno druhé kolo projednávání kauzy.

Krajský soud ve svém druhém rozhodnutí opět rozhodl ve prospěch žalobců. Stěžovatelka se následně znovu odvolala k vrchnímu soudu. Ten rozhodnutí krajského soudu opět zrušil, a navíc i přikázal změnu soudce. Vrchní soud totiž rušil již druhé rozhodnutí krajského soudu, jelikož shledal averzi krajského soudu vůči pokynům vrchního soudu a dále i neschopnost soudce zajistit bezchybný postup soudu.

Žalobci podali proti rozhodnutí vrchního soudu dovolání k Nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud ale toto dovolání odmítl s tím, že nebyly naplněny předpoklady pro jeho přípustnost. Následně proto podali ústavní stížnost, kterou směřovali proti rozhodnutí vrchního soudu o změně samosoudce a formalistickému postupu Nejvyššího soudu. Pouze v těchto limitech též Ústavní soud (dále jen „ÚS“) i stížnost posoudil a dospěl k závěru, že byla porušena základní práva stěžovatelů. ÚS totiž nezjistil žádné pochybení v rozhodování krajského soudu, která by umožňovala změnu soudce. Dle ÚS se skutečný problém nacházel v hodnotové a názorové odlišnosti obou soudů a ve způsobu vyhodnocování důkazů, což však nemůže vést k odnětí zákonného soudce.

Rozhodnutí ÚS nebylo ale jednoznačné, jelikož ústavní soudce Radovan Suchánek vyjádřil od-

Fakultní nemocnice Brno – Porodnice [2]

lišné stanovisko, v němž odmítl argumentaci ÚS. Suchánek se přiklonil k názoru vrchního soudu o neschopnosti krajského soudu vyhodnotit důkazy a doplnil i svůj konzervativní pohled na problematiku domácích porodů.

Věc se po tomto nálezu opět vrátila ke krajskému soudu, který rozhodoval již potřetí a rozhodl stejně jako ve svém druhém rozhodnutí. Proti tomu se stěžovatelka odvolala k vrchnímu soudu, který ale poprvé rozhodl ve prospěch žalobců a potvrdil rozhodnutí krajského soudu. Stěžovatelka poté podala i dovolání k Nejvyššímu soudu, který dovolání pro nepřijatelnost odmítl. Na základě tohoto neúspěchu podala stěžovatelka ústavní stížnost.

Usnesení Ústavního soudu

Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti především poukazovala na to, zda může lékař, který náležitě plní své profesní povinnosti, zasáhnout do práva na ochranu osobnosti. Také namítala nedostatky při aplikaci rozhodnutí *Hanzelkovi proti České republice* [1] na projednávaný případ. Dále stěžovatelka zopakovala, že dle ní mělo rozhodnutí lékaře o převozu dítěte do nemocnice povahu autoritativního rozhodnutí, které přirovnala k rozhodnutí dle správního řádu. Z toho důvodu by měl za újmu vzniklou tímto zásahem odpovídat stát, nikoliv lékař. Nakonec stěžovatelka zdůraznila, že rozhodnutí ÚS může mít velký vliv na budoucí chování lékařů v obdobných případech.

Krajský soud ve svém vyjádření poukázal na to, že dle jeho názoru v demokratickém státě nestojí lékař nad zákonem, proto je nemyslitelné, aby docházelo k nedobrovolným transportům zdravých lidí do nemocnice bez právního důvodu. Uvažování stěžovatelky označil krajský soud za vrchnostenské. Nakonec zdůraznil, že účelem převozu žalobců nebyla ochrana dítěte, nýbrž hypotetická ochrana samotného lékaře v případě možného zhoršení stavu dítěte.

ÚS následně posoudil ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou, proto ji odmítl. Jednání lékaře dle tehdy platného zákona nebylo možné považovat za rozhodnutí orgánu veřejné moci. ÚS pouze upřesnil, že lékař nejednal jako správní orgán, ale jako představitel instituce plnící veřejné úkoly.

Poté ÚS uvedl, že v řízení před obecnými soudy vyšlo najevo, že dítě nebylo bezprostředně ohroženo na životě (opak se nepodařilo stěžovatelce prokázat) a neexistoval ani jiný důvod pro převoz žalobců do nemocnice. Matka též neodmítala pozdější kontrolu v nemocnici.

K namítanému rozhodnutí *Hanzelkovi proti České republice* ÚS konstatoval, že i toto rozhodnutí zdůrazňuje nedotknutelnost osoby, kterou je možné omezit pouze v závažných případech, v nichž hrozí nebezpečí ohrožení života dítěte. Nakonec se ÚS vymezil proti tvrzení stěžovatelky, že případné rozhodnutí ve prospěch žalobců může ohrozit rozho-

dování lékařů. Uvedl, že lékař musí vždy vycházet z principu individuálního posouzení specifických okolností případu. To však neznamená, že lékař nemá možnost zasáhnout ve prospěch dítěte proti vůli rodičů, nicméně tento zásah musí odpovídat specifické závažnosti každé situace.

Zhodnocení kauzy

Průběh kauzy zejména odhalil hodnotové rozdělení naší justice i společnosti. Spor mezi žalobci a stěžovatelkou se odehrával mezi liberálním a konzervativním pohledem na postavení lékaře ve společnosti či v přístupu k domácím porodům. V jednotlivých rozhodnutích se totiž vyskytovalo mnoho hodnotových i emotivních vyjádření jak účastníků, tak soudců. K tomu ale soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček poznamenal v prvním rozhodnutí ÚS, že: „Právo není a ani nemá být hodnotově neutrálním normativním systémem a bylo by velkou chybou, pokud by se soudy snažily z právního diskurzu mocensky vytlačit některé názory, které jsou zcela legitimní.“

A ačkoliv Ústavní soud zdůrazňoval, že rozhodnutí v této kauze je rozhodnutím dopadajícím pouze na konkrétní případ, tak nelze vyloučit dopady na lékařskou praxi. Z názorů stěžovatelky totiž vyplývá, že někteří lékaři jsou stále přesvědčení o svém vrchnostenském postavení ve společnosti. ÚS nicméně zdůraznil přístup, na jehož základě musí lékaři individuálně posuzovat jednotlivé případy. Proto bude velmi zajímavé sledovat, jakým směrem se bude naše zdravotnické právo nadále vyvíjet a ja-

Krajský soud v Brně [4]

Sanitka Zdravotnické záchranné služby Jihomoravského kraje [3]

kým způsobem tato kauza ovlivní přístup lékařů nejen k domácím porodům.

Poznámky

- [1] *Hanzelkovi proti České republice* je rozsudek Evropského soudu pro lidská práva. Na základě předběžného opatření byla matka s novorozencem donucena k návratu do porodnice, kterou předtím brzy po porodu opustila. Dle rozsudku došlo především k porušení práva na respektování soukromého a rodinného života, neboť nebyla ze strany státu prokázána existence skutečného a konkrétního nebezpečí hrozícího dítěti.

Zdroje

- [1] Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. března 2019, sp. zn. I. ÚS 3783/18.
 [2] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2018, sp. zn. 30 Cdo 4630/2017.
 [3] Nález Ústavního soudu ze dne 1. prosince 2015, sp. zn. II. ÚS 2766/14.
 [4] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. června 2014, sp. zn. 30 Cdo 192/2014.
 [5] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. prosince 2014, *Hanzelkovi proti České republice*, stížnost č. 43643/10.

Fotografie

- [1] Novorozenec, autor: neznámý. Datum pořízení: neznámé. Zdroj: Pixabay.
 [2] Fakultní nemocnice Brno – Porodnice, autor: VitVit. Datum pořízení: 27. listopadu 2017. Zdroj: Wikimedia Commons
 [3] Sanitka Zdravotnické záchranné služby Jihomoravského kraje, autor: Michal Holiš. Datum pořízení: 28. června 2011 Zdroj: Wikimedia Commons.
 [4] Krajský soud v Brně, autor: Harold. Datum pořízení: 30 dubna 2011. Zdroj: Wikimedia Commons.

Je doznání odsouzeného k trestnému činu nutné pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

Aneta Frodlová

Ústavní soud se zabýval stížností proti rozhodnutí Městského soudu v Praze, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Bylo vyloženo podmínky pro podmíněné propuštění ústavně konformní?

Stěžovatel byl v roce 2012 shledán vinným trestným činem pohlavního zneužití a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání sedmi let. V hlavním líčení stěžovatel svou vinu popíral, později však přiznal, že se skutek stal, avšak jinak, než jak je mu kladeno za vinu.

Po vykonání dvou třetin trestu stěžovatel požádal o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Obvodní soud pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“) usnesením v březnu roku 2017 podle § 88 odst. 4 trestního zákoníku ve spojení s § 331 odst. 1 trestního řádu žádosti o podmíněné propuštění vyhověl a zároveň stanovil délku zkušební doby na sedm let s dohledem.

Při rozhodování o žádosti stěžovatele vyšel obvodní soud z hodnocení ředitele věznice, který uvedl, že stěžovatel se projevuje jako bezproblémový a řádně plní své povinnosti. Dále obvodní soud vyšel mimo jiné ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví (psychiatrie), odvětví sexuologie, znalec byl při veřejném zasedání rovněž vyslechnut. Při výsledku sdělil, že u stěžovatele nezjistil pedofilii a dále uvedl, že z psychologického hlediska nepovažuje stěžovatele za nebezpečného. Soudní znalec uvedl, že stěžovatel skutek, za který byl odsouzen, popírá, což není nikterak výjimečné, neboť odsouzení za trestné činy, které jsou společností vnímány velmi citlivě, si často vinu nedokáží připustit.

Proti usnesení obvodního soudu podal stížnost stěžovatel, a to proti délce zkušební doby, jež se mu zdála nepřiměřeně dlouhá. Stížnost rovněž podala státní zástupkyně v neprospěch stěžovatele, jelikož se domnívala, že pro jeho podmíněné propuštění

Ilustrační fotografie [1]

nebyly naplněny všechny podmínky. Státní zástupkyně namítala, že nebyla splněna podmínka polepšení se pachatele, jelikož stěžovatel skutek bagatelizuje, až popírá a nikdy za něj nepřijal odpovědnost. Dále uvedla, že dle vyjádření ředitele věznice nebyl účel trestu naplněn, nýbrž se postupně plní.

Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) vyhověl stížnosti státní zástupkyně, svým usnesením napadené rozhodnutí zrušil a žádost stěžovatele zamítl. Ztotožnil se s argumentací státní zástupkyně, jelikož dovodil, že všechny podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebyly naplněny, protože stěžovatel nesplnil

Ilustrační fotografie [2]

podmínku „náležitého polepšení se“. Dle městského soudu je nutné pro naplnění této podmínky, aby odsouzený přijal kritický náhled na trestný čin a uvědomil si tak svou vinu.

Tato podmínka však dle městského soudu naplněna nebyla, jelikož stěžovatel nepřijal na svou trestnou činnost sebekritický náhled a dále svou trestnou činnost popírá. Také zdůraznil, že dle vyjádření ředitele věznice nebyla náprava stěžovatele završena, protože účel trestu se u stěžovatele teprve postupně plní.

Odsouzený následně podal proti rozhodnutí ústavní stížnost. Namítal mimo jiné, že městský soud nesprávně vyložil podmínku polepšení se a dále, že po něm požadoval pro podmíněné propuštění doznání, které zákon nevyžaduje. Tím byla dle stěžovatele porušena jeho základní práva.

Podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Ústavní soud připomněl svou dřívější judikaturu týkající se podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ve které dovedl, že se jedná o institut nenárokový. Avšak při posuzování podmínek pro podmíněné propuštění je nutné vycházet z principů spravedlivého procesu. Posouzení těchto podmínek náleží pouze příslušnému soudu v souladu se zásadami volného hodnocení důkazů, vyšetřovací a materiální pravdy. ÚS zásadně nestanovuje pravidla pro hodnocení důkazů a podmínek pro podmíněné propuštění.

ÚS však náleží, aby zamezil restriktivnímu výkladu trestního zákoníku vedoucímu k vytváření dal-

ších podmínek, které trestní zákoník neobsahuje. Takovýto výklad ustanovení § 88 odst. 1 trestního zákoníku by se nacházel mimo meze zákona a ústavní konformity, a tedy rozhodnutí založené na tomto výkladu by bylo nezákonné a protiústavní.

Stěžovatel ve své stížnosti namítal, že městský soud jeho žádost o podmíněčné propuštění zamítl pouze z toho důvodu, že se k trestnému činu nedoznal a nepřijal tak za něj odpovědnost, přičemž ostatní podmínky vyžadované ustanovením § 88 trestního zákoníku byly naplněny.

Pro ÚS bylo relevantní posoudit, zda je takový výklad trestního zákoníku ústavně konformní. Z dosavadní judikatury ÚS vyplývá, že postoj odsouzeného k jeho trestné činnosti je jeden z faktorů, ke kterým mohou obecné soudy přihlížet při ukládání trestu nebo při posuzování žádosti o podmíněčné propuštění.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Ani judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) nepřináší na otázku, zda je pro podmíněčné propuštění nutné doznání odsouzeného, jednoznačnou odpověď. Ze závěrů ESLP vyplývá, že úprava systémů trestů a podmínek pro použití institutu podmíněného propuštění je v zásadě věcí vnitrostátní právní úpravy.

Pokud to připouští vnitrostátní úprava, pak akceptace viny odsouzeného může představovat významnou okolnost při posuzování podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z žádného rozhodnutí však nevyplývá, že by doznání viny bylo nutným předpokladem k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Posouzení předmětné stížnosti Ústavním soudem

ÚS uvedl, že zásadu zákazu nucení k sebeobviňování je nutné použít i v případě, že se jedná o odsouzeného, ne pouze u obviněného z trestného činu. Jinak by to pro odsouzeného mohlo mít nepříznivé důsledky v podobě povolení obnovy řízení v jeho neprospěch a následný výsledek řízení by mohl být pro odsouzeného horší. Rovněž by nerespektování této zásady značně ztížilo obnovu procesu ve prospěch odsouzeného.

Za nejvýznamnější argument ÚS považuje hlavně to, že doznání je institut práva procesního, ovšem polepšení se je institutem práva hmotného. Přičemž tyto instituty nelze slučovat, jelikož účelem trestního řízení je zjištění materiální pravdy – pravdy práva procesního, nikoli doznání obviněného, jak tomu bylo v minulosti, kdy byl trestní proces ovládnut zásadou inkviziční. Doznání obviněného není účelem ani řízení vykonávacího, protože to je součástí trestního řízení. Nelze tedy ztotožňovat požadavek na polepšení se odsouzeného s doznáním, protože takový výklad by založil podmínku, kterou však trestní zákoník nestanovuje.

Mezi pojmem „polepšení se“ a „doznání“ může být úzká souvislost, to ovšem neznamená, že je možné tyto pojmy zaměňovat, nebo je dokonce ztotožňovat. *„Je totiž zřejmé, že doznání lze učinit i bez toho, aby se pachatel polepšil, např. je-li přistižen přímo při činu a dozná se jen proto, že zapírat nemá smysl, aniž by však jakkoliv svůj postoj ke své trestné činnosti přehodnotil, případně v kontextu nynějšího případu jen proto, aby formálně splnil požadavky soudu rozhodujícího o jeho podmíněném propuštění“.*

Dále ÚS sdělil, že stejně tak lze říci, že odsouzený vnitřně přijal odpovědnost za trestný čin, avšak bude jím natolik zahanben, že se k němu nebude moci doznat. Obecné soudy při posuzování naplnění podmínek podmíněného propuštění z výkonu

Ilustrační fotografie [3]

trestu svobody mohou zvažovat, zda odsouzený přijal odpovědnost za trestný čin a zda si osvojil kritický náhled na něj. Avšak nesmí požadovat, aby se odsouzený k této trestné činnosti doznal.

K tomuto dle ÚS v posuzovaném případě došlo, jelikož městský soud po stěžovateli fakticky požadoval doznání k trestnému činu, za který byl odsouzen. Z odůvodnění předmětného usnesení, totiž vyplývá, že podmínku polepšení lze naplnit pouze stěžovatelovým doznáním. Městský soud dovedl ze zpráv ředitele věznice, že náprava stěžovatele ještě není završena a založil na tom své hodnocení o tom, že se stěžovatel dosud nepolepšil. Avšak nic takového ve zprávách uvedeno nebylo.

Závěr

ÚS uvedl, že městský soud vyložil ustanovení § 88 odst. 1 trestního zákoníku ústavně nekonformně, proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení zrušil. Samotné odepření doznání nevyklučuje naplnění podmínky polepšení se a výklad, jenž zastával městský soud vedl k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

K porušení tohoto práva vedl rovněž závěr Městského soudu, který učinil ze zpráv ředitele věznice, jelikož byl založen na nedostatečně zjištěném skutkovém stavu a nebyl dostatečně odůvodněn.

Nyní je úkolem obecného soudu vyložit pojem „polepšení se“ ústavně konformním způsobem v souladu se zásadami materiální pravdy, volného hodnocení důkazů a zásadou vyhledávací, přičemž je vázán právní názorem ÚS.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 12. února 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17.

Zákon č. 40/2012 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Fotografie

[1] Ilustrační fotografie, autor: KlausHausmann, datum pořízení: 12. ledna 2014, pixabay, CC0 Creative Commons.

[2] Ilustrační fotografie, autor: josealhafotos, datum pořízení: 11. března 2011, pixabay, CC0 Creative Commons.

[3] Ilustrační fotografie, autor: Peggychoucair, datum pořízení: 16. dubna 2018, pixabay, CC0 Creative Commons.

Registrovat se, nebo vzít?

Gabriela Štvrtňová

Zavedení možnosti uzavřít manželství pro dvě osoby stejného pohlaví se nyní zdá v České republice docela reálné. V polovině listopadu minulého roku se v Poslanecké sněmovně poprvé projednával příslušný návrh novely občanského zákoníku. V dubnu tento návrh podpořil i premiér Andrej Babiš. Má návrh šanci na úspěch? A jaký legislativní vývoj už má v této oblasti ČR za sebou?

Právní úpravě manželství osob stejného pohlaví se státy začaly věnovat poměrně nedávno. V Nizozemsku byl tento institut pro osoby stejného pohlaví zaveden v roce 2001, od té doby se k němu přidalo dalších dvacet sedm států, příkladem lze uvést Brazílii, Francii, USA nebo Jihoafrickou republiku. Jako poslední se přidalo Rakousko, v němž nový institut začal fungovat od 1. ledna 2019, v souvislosti s rozhodnutím tamějšího ústavního soudu.

Podle údajů think-tankové organizace QueerGeography má v Evropě přístup k „rovnému“ manželství 46 % obyvatel, 39 % obyvatel žije naopak v zemích, které partnerský vztah mezi osobami stejného pohlaví právně neupravují vůbec. Ve státech, kde pro tyto páry existuje instituce, která sice nenabízí stejná práva jako mají manželé, vytváří však určitou formu registrovaného partnerství, žije 15 %. Mezi tyto státy patří i Česká republika.

Institut registrovaného partnerství

V české legislativě se pracuje s pojmem „registrované partnerství“. Jedná se o tzv. dualistický model, v němž je tradiční forma manželství povolena pouze osobám opačného pohlaví a pro osoby stejného pohlaví je vytvořena speciální instituce. V České republice je registrované partnerství zakotveno v zákoně o registrovaném partnerství. Oproti manželství poskytuje registrované partnerství subjektům odlišná práva.

Na nerovnosti pak směřuje většina kritiky ochránců lidských práv i samotných registrovaných partnerů, a to především na následující limity týkající se majetku a rodičovství: při vzniku registrovaného partnerství nevzniká automaticky společné jmění

Vlajka reprezentující sexuální menšiny [1]

manželů, partner nemá po úmrtí druhého partnera nárok na vdovský či vdovecký důchod, ani na něj nepřechází nárok na nemocenské nebo jiné dávky. Dále partneri nemohou společně osvojit dítě z ústavu, nemohou být společnými pěstouny a jeden z partnerů si nemůže přisvojit dítě druhého partnera.

V České republice byl institut registrovaného partnerství zaveden v roce 2006. V Evropě jej jako první zavedlo v roce 1989 Dánsko následované například Norskem (1993) a Švédskem (1995).

Registrované partnerství v České republice

Schválení zákona o registrovaném partnerství předcházelo pět návrhů, z nichž prvním se Parlament

Lidé na tzv. gaypride podporují práva sexuálních menšin [2]

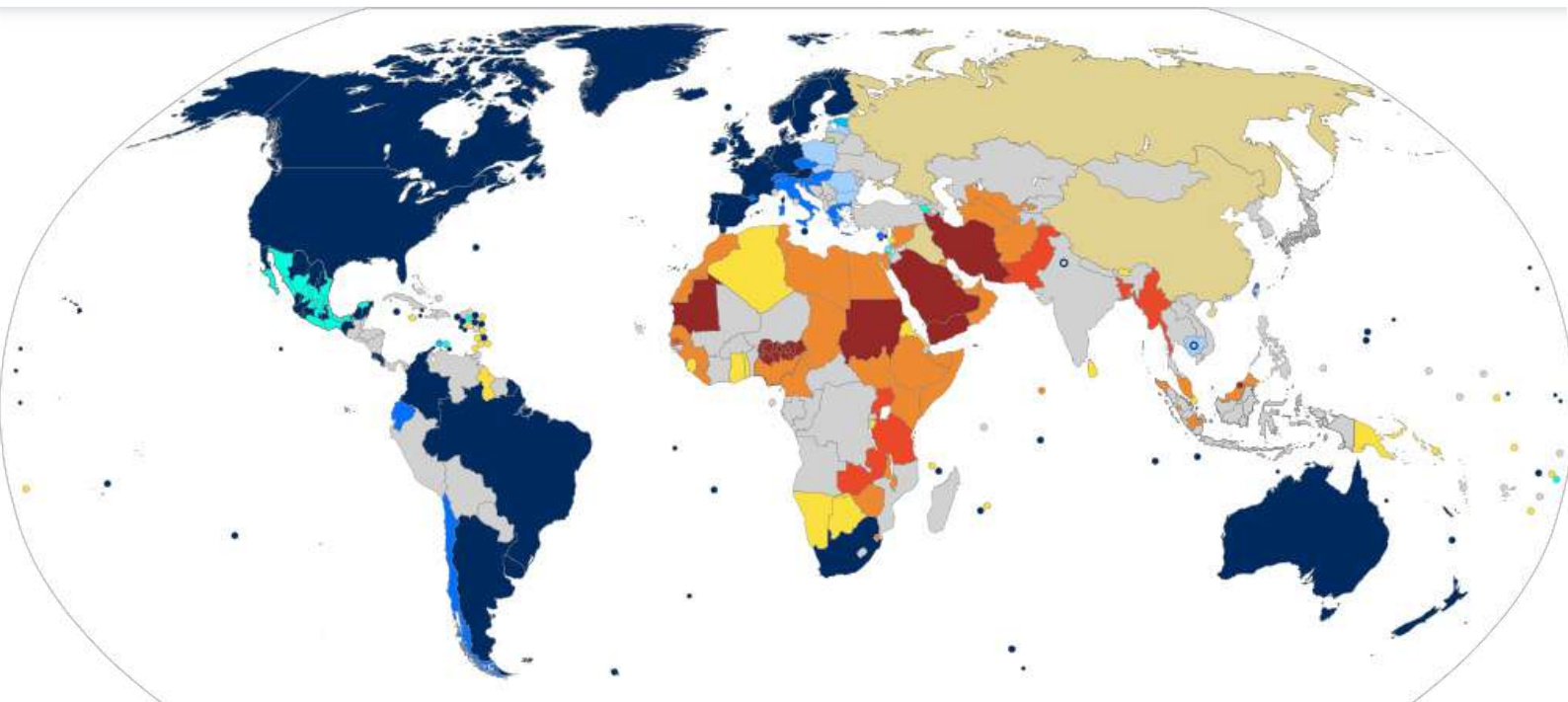
zabýval v roce 1998, další následovaly 2001, 2002, 2003 a 2004. Předloženým návrhům často chyběly podstatné náležitosti, např. vymezení základních práv a povinností partnerů. U prvního z nich nebyl svazek vymezený pouze pro osoby stejného pohlaví, a přinášel s sebou proto potenciální zneužití dědických či pojistných práv. Všechny návrhy byly zamítnuty, nebo staženy.

Úspěšný návrh zákona o registrovaném partnerství předložili v roce 2005 poslanci z ČSSD, někdejší US-DEU, ODS a KSCM. Na začátku roku 2006 byl sice schválen Poslaneckou sněmovnou, prezident Václav Klaus zákon nicméně vetoval. Jako důvod uvedl mimo jiné i to, že je potřeba jej schválit absolutní většinou všech poslanců a že institut registrovaného manželství je nevhodně okopírovaný z konceptu manželství. Zákon o registrovaném partnerství se podařilo odhlasovat až na třetí pokus v březnu 2006, účinnosti nabyl dne 1. července 2006.

Snaha o rovnoprávnost vs. opačné tendence

Po dvanácti letech, v roce 2018, se Poslanecká sněmovna začala zabývat novelou občanského zákoníku, podle které by páry stejného pohlaví mohly uzavírat manželství. Návrh podala skupina 46 poslanců v čele se zástupkyní Radkou Maxovou (ANO) v červnu loňského roku.[1]

Ve stejnou dobu se v Poslanecké sněmovně projednával i návrh ústavního zákona, který by novelizoval článek 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v němž je stanoveno, že „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona“. Poslanci usilovali o ukotvení manželství jako výlučného svazku muže a ženy, a proto chtěli doplnit čl. 32 odst. 1 tak, že za slovo rodina by byla vložena slova „a manželství jako svazek muže a ženy“.[2] Projednávání obou návrhů bylo na listopadové schůzi minulého roku přerušeno a přesunuto. Ani jeden z návrhů nebyl schválen ani na poslední schůzi Poslanecké sněmovny dne 26. března.

Mapa práv párů osob stejného pohlaví (tmavě modrou jsou znázorněna uzákoněná manželství) [3]

Situace ale nyní nabírá nový směr. Počátkem dubna premiér vyjádřil podporu manželství stejnopohlavních párů v rozhovoru pro TV Prima s tím, že novelu občanského zákoníku je třeba „posunout“ do druhého čtení. Premiéra už předtím k podpoře vyzvala Rada vlády pro lidská práva. Návrh podporuje několik desítek poslanců, proti stojí především poslanci KDU-ČSL a SPD. Jestli se Česká republika přidá k zemím, v nichž institut rovnoprávněho manželství funguje, se ukáže na jednom z dalších jednání Poslanecké sněmovny.

Poznámky

- [1] Návrh předmětné novely občanského zákoníku i s důvodovou zprávou je dostupný zde: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135812>.
- [2] Návrh předmětného ústavního zákona i s důvodovou zprávou je dostupný zde: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135899.

Zdroje

- Suchánek, Petr. 2014. Právo párů stejného pohlaví uzavřít manželství. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.
- Kutrová, Helena. 2008. Právní úprava vztahu mezi osobami téhož pohlaví v Evropě. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

Queer Geography. 2018. Rovnost manželství ve světě. Praha: Queer Geography (<https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>).

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2019. Sněmovní tisk 201 – Novela z. – občanský zákoník. Praha: Parlament České republiky (<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=201&sp=1>).

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2019. Sněmovní tisk 211 – N. ústav. z. – Listina základní práv a svobod. Praha: Parlament České republiky (<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=211>).

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů.

Rada vlády ČR pro lidská práva. 2019. Usnesení Rady vlády ČR pro lidská práva ze dne 11.3.2019 ke zrovnoprávnění svazků osob stejného a opačného pohlaví v českém právním řádu." Praha: Vláda ČR (<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rfp/cinnost-rady/zasedani-rady/usneseni-manzelstvi.docx>)

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. 2019. Schválený stav a stav projednávání 28. schůze. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR.

Fotografie

- [1] Vlajka reprezentující sexuální menšiny. Zdroj: pxhere.com, CC0
- [2] Lidé na tzv. gaypride podporují práva sexuálních menšin. Zdroj: pxhere.com, CC0
- [3] Mapa práv párů osob stejného pohlaví (tmavě modrou jsou znázorněna uzákoněná manželství). Zdroj: en.wikipedia.org, CC BY-SA 3.0.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Aneta Frodlová

Vnitrostátní právo

- Balarin, J.: Míra důkazu a důkazní břemeno v kontextu hodnocení důkazů v soudní praxi. Bulletin advokacie 1-2/2019.
- Dostál, O.: Zajišťování důkazů u počítačové kriminality – odposlech a údaje o komunikaci (2. díl). Trestněprávní revue 4/2019.
- Chamráthová, A.: Pravidla vztahující se na činnost veřejného ochránce práv a kritéria uplatnitelná na užití jeho volné úvahy. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2019.
- Jantoš, M.: Odůvodnění žádosti o informace při kolizi základních práv. Právní rozhledy 7/2019.
- Kozák, V.: Ke kárné odpovědnosti soudních funkcionářů a funkcionářů státního zastupitelství. Právní rozhledy 6/2019.
- Mates, P. – Púry, F.: Zákaz nucení k sebeobviňování. Bulletin advokacie 3/2019.
- Odehnalová, J.: Ústavnost domovní prohlídky a nedotknutelnost obydlí. Právní rozhledy 8/2019.
- Provazník, J.: Trestněprávní meze lži při obhajobě v trestním řízení. Bulletin advokacie 3/2019.
- Ščerba, F.: Alternativy subsidiární žaloby z hlediska garance práva na účinné vyšetřování. Státní zastupitelství 2/2019.
- Škop, M. – Vacková, B.: Být legislativcem: Empirické šetření v administrativních fázích legislativy. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2019.
- Starý, M.: Několik námětů de lege ferenda z oblasti komunálního práva. Právní rozhledy 7/2019.
- Vicherek, R.: Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2019.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Doorn, V. F.: Governmentality, Immigration, and Brexit. Mezinárodní politika. 10. 4. 2019.
- Gottwald, P.: Dovolání podle německého práva. Spolkový soudní dvůr mezi zajišťováním právní jistoty a individuální spravedlností. Bulletin advokacie 1-2/2019.
- Kmec, J.: Další aktuality ze Štrasburku. Ze statistik ESLP za rok 2018. Soudní rozhledy 3/2019.
- Kopcová, M.: Moderní funkce ochranných známek a jejich vliv na posouzení konfliktu ochranné známky s obchodní firmou v judikatuře SDEU. Právní rozhledy 8/2019.
- Mulák, J.: Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. Bulletin advokacie 3/2019.
- Švarc, M.: Klíčové výstupy pro rozvoj evropského trestního práva z březnové Rady pro spravedlnost a vnitřní věci. Trestněprávní revue 4/2019.
- Zavadilová, L.: Majetkové poměry manželů v judikatuře Soudního dvora EU. Právní rozhledy 7/2019.
- Záhora, J.: Zaisťovanie digitálnych dôkazov v cezhraničných situáciách. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2019.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

- Beneš, V.: Foreign Policy Analysis: Conceptualizing Temporality and Otherness in the Role Theory. Mezinárodní vztahy 1/2019.
- Háberová, B.: Social media as new source of soft power. Mezinárodní politika. 27. 3. 2019
- Charvát, J.: Degressive Representation in the European Parliament: the Union Law vs. Reality. Mezinárodní vztahy 1/2019.
- Kouřil, M.: Democracy and Social Conflict in Burma. Mezinárodní vztahy 1/2019.
- Sánchez, E.: Současná Jižní Amerika: pravicová restaurace moci? Mezinárodní politika. 17. 3. 2019.
- Zetocha, K.: Modulární struktura vojsk: riziko pro společnou obranu NATO? Vojenské rozhledy 1/2019.

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Redakce Bulletinu

Editor: *Jan Lhotský*

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Rovněž působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala Právnickou fakultu BVŠP v Bratislave. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí ako právnička a členka osobitnej poradnej komisie pre infozákon na Ministerstve spravodlivosti SR.

Mgr. et Mgr. Nikola Klímová: Vystudovala magisterské obory mezinárodní vztahy a právo na Univerzitě Karlově. Nyní studuje mezinárodní právo na Cambridge University. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, investiční arbitráž a lidská práva. Působí v advokacii v Praze.

Barbora Valíková: Barbora studuje magisterský obor mezinárodní vztahy na FSS MU. V rámci svého studia také strávila semestr na University of Essex. Specializuje se na problematiku řešení konfliktů, poválečnou rekongraci a recidivu občanských válek.

Zuzana Malá: Zuzana studuje prvním rokem magisterský obor právo a právní věda na Masarykově univerzitě v Brně a také bakalářský obor mezinárodní vztahy na FSS téže univerzity. Zajímá ji především problematika lidských práv v oblastech Afriky a Latinské Ameriky a teorie konfliktu.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych, LL.M

Vystudovala právo, žurnalistiku a sociologii na Masarykově univerzitě a lidská práva na Tilburg University v Nizozemsku. Pracuje v Kancelárii vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na Fakultě sociálních studií MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně. Hubert je členem Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Mgr. et Mgr. Eva Drhlíková: Eva absolvovala Právnickou fakultu a Fakultu sociálních věd UK. V minulosti působila jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. V současné době působí jako interní doktorandka na Institutu mezinárodních studií FSV UK.

Karolina Michková: Karolina je studentkou třetího ročníku na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zajímá se o Evropský soud pro lidská práva a mechanismus ochrany lidských práv v rámci Evropy.

Sabina Škrobánková: Sabina je studentkou druhého ročníku na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Zajímá se o mezinárodní spolupráci v oblasti lidských práv se zaměřením na Francii a také o mediaci.

Tereza Žuffová – Kunčová: Tereza je studentkou třetího ročníku na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, zajímá se o ochranu lidských práv v Evropě a současnou politickou situaci v EU.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Nela Černotová

Nela studuje právo na Právnické fakultě UK a zajímá se o mezinárodní právo a ochranu lidských práv. Strávila jeden semestr na univerzitě v Mexiku, kde také absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Stážovala dále na Ministerstvu zahraničních věcí ČR, u Mise Organizace amerických států pro podporu mírového procesu v Kolumbii a u Evropského soudu pro lidská práva. Je členkou Správní rady Amnesty International Česká republika.

Stážisté:

Martin Pracný: Martin je studentem posledního ročníku práva na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Působí také jako praktikant v advokátní kanceláři zabývající se azylovým právem. Zajímá se především o byznys a lidská práva a o mezinárodní politiku. Během studií strávil v rámci programu Erasmus+ jeden akademický rok v polské Poznani, kde studoval na právnické fakultě.

Bc. Dominika Beňková: Dominika je magisterskou studentkou Európskych štúdií na Fakulte sociálnych štúdií MU. Zaujíma sa predovšetkým o ľudské práva v medzinárodnej politike, ochranu ľudských práv v rámci Európskej únie a dodržiavanie práv detí. Vo voľnom čase sa venuje dobrovoľníctvu, najmä pomoci deťom s mentálnym postihnutím či deťom zo znevýhodnených skupín.

Bc. Aneta Boudová: Aneta je absolventkou dvouoboru Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Fakultě sociálních studií v Brně. Svou bakalářskou práci se zaměřila na institut posílené spolupráce v EU a na nově vznikající Úřad evropského veřejného žalobce. Zároveň již třetím rokem studuje právo na Právnické fakultě v Brně. Zajímá se především o evropskou integraci a politiku, evropské právo a vliv lidských práv v mezinárodní politice.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na PrF MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, na ESLP a u VOP. Působí na NSS jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Stážisté:

Eva Dokoupilová: Eva studuje Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Masarykově univerzitě. Stážovala na lidskoprávním odboru MZV ČR. Zajímá se především o volební pozorovatelství a o vztah ČR k lidským právům.

Aneta Frodllová: Aneta studuje třetím rokem magisterský studijní obor na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se zajímá především o ochranu lidských práv, jak v českém kontextu, tak mezinárodním.

Bc. Zdeněk Nevřivý: Zdeněk studuje právo na Masarykově univerzitě. Mimo to je čerstvým absolventem mezinárodních vztahů na Fakultě sociálních studií. Zajímá ho působení České republiky v Radě OSN pro lidská práva.

Gabriela Štvrtňová: Gabriela studuje politologii a žurnalistiku na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Dosud stážovala v českých médiích, a to v Hospodářských novinách a brněnské redakci ČTK. Zajímá se o českou politiku a lidská práva nejen v kontextu České republiky.

Mgr. Zuzana Zajíčková: Zuzana vystudovala právo v Praze a ve Štrasburku (Erasmus). Byla aktivní v rámci spolkové činnosti. Zajímají ji lidská práva a cizinecké právo, nyní pracuje v oblasti legislativy na Ministerstvu vnitra ČR.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

e-mail info@centrumlidskaprava.cz | web www.centrumlidskaprava.cz

Redakční rada Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Nela Černotová, Lucie Nechvátalová Kontakt na editora jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz

Sazba Michal Oščipovský | ISSN 1804-2392.